

.....

SPRÁVA O STAVE ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY V ROKU 2019

ÚČINNÁ OCHRANA PRÍRODY A KRAJINY

KLÚČOVÉ OTÁZKY A KLÚČOVÉ ZISTENIA

Aký je stav druhov a biotopov európskeho významu?

V roku 2019 bola na EK odovzdaná v poradí už **tretia Správa o stave druhov a biotopov európskeho významu** v zmysle čl. 17 smernice Rady č. 92/43/EHS o ochrane biotopov, voľne žijúcich živočíchov a rastlín (smernica o biotopoch), ako aj **druhá Správa o stave vtákov** v zmysle čl. 12 smernice Európskeho parlamentu a Rady č. 2009/147/ES z 30. novembra 2009 o ochrane voľne žijúceho vtáctva (smernica o vtákoch). V porovnaní s predchádzajúcim reportovacím obdobím (2007 – 2012) je toto hodnotenie realitou bližšie k poznaniu skutočného stavu, keďže došlo opäť k **zlepšeniu poznatkov**. Stav druhov a biotopov vykazuje síce z tohto dôvodu zhoršenie, v skutočnosti je však **viac-menej rovnaký** ako v predchádzajúcich obdobiach;

Podľa výsledkov tohto reportingu sa nachádzalo **v nepriaznivom stave** (nevyhovujúci, príp. zlý) **75 % druhov** a **63,4 % biotopov európskeho významu**.

Aký je stav jednotlivých druhov rastlín a živočíchov a vývoj v zamedzovaní jeho zhoršovania?

Ohrozenosť nižších rastlín v SR predstavuje v súčasnosti **11,4 %** a ohrozenosť **vyšších rastlín 14,6 %**, pričom **chránených** je **19,7 %** vyšších rastlín vyskytujúcich sa v SR. V rámci **živočíchov** je ohrozených **24,2 % stavovcov** a **6,6 % bez-**

stavovcov, pričom chránených je spolu cez 3 % druhov.

V roku 2019 **boli schválené programy záchrany** pre 2 druhy živočíchov, **realizované** pre 6 druhov a **programy starostlivosti** pre 3 druhy živočíchov.

MŽP SR v roku 2019 **novelizovalo zákon č. 15/2005 Z. z.** o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, **prijatý** bol tiež **zákon č. 150/2019 Z. z.** o prevencii a manažmente introdukcie a šírenia invázných nepôvodných druhov a zmene a doplnení niektorých zákonov.

Aký je stav a vývoj územnej ochrany v SR?

V súčasnosti je na území SR spolu **1 098** tzv. **maloplošných CHÚ** a **23** tzv. **veľkoplošných CHÚ národnej sústavy** klasifikovanej stupňami ochrany (2. – 5.) s celkovou rozlohou **1 147 078 ha** (bez vzájomných prekryvov), čo tvorí **23,4 %** rozlohy SR.

V roku 2019 **boli schválené programy starostlivosti** pre 8 tzv. **maloplošných CHÚ**, ktoré sú zároveň aj územiami európskeho významu (ÚEV) a pre **5 chránených vtáčích území**.

Nastal pokrok v hodnotení ekosystémových služieb?

V roku 2019 bol publikovaný **Katalóg ekosystémových služieb Slovenska** a pripravovalo sa **prvé ucelené hodnotenie** jednotlivých ekosystémov a ich služieb s plánom jeho publikovania v roku 2020.

BIODIVERZITA

Monitoring druhov a biotopov

V zmysle Envirostratégie 2030 a jej cieľa zastaviť stratu biodiverzity prebiehal aj v roku 2019 monitoring biodiverzity, jej ochrana, starostlivosť a hodnotenie. V rámci monitoringu boli overované lokality historického **výskytu druhov rastlín národného významu**, ktoré sú zaradené do prílohy č. 4 vyhlášky MŽP SR č. 24/2003 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. (ďalej len „vyhláška MŽP SR č. 24/2003 Z. z.“). Rovnako boli popri mapovaní biotopov a iných činnostiach identifikované aj **nové lokality** týchto druhov. Bolo **overených** celkovo 510 lokalít pre 95 druhy rastlín národného významu. Údaje o ich výskyte boli vkladané do Komplex-

ného informačného a monitorovacieho systému – KIMS (<http://www.biomonitoring.sk/>).

KIMS bol v roku 2019 **doplnený o 37 153 zoologických, 1 218 biotopových a 45 594 botanických záznamov** vrátane chránených a invázných druhov (výskytových záznamov), čo predstavuje navýšenie o viac ako 32 % v porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúceho roku.

V rámci úlohy **mapovanie biotopov** pre tvorbu celoslovenskej mapy biotopov/ekosystémov bolo **v mape ekosystémov** v rámci kompetenčných správ ŠOP SR **overených** 126 559 polygónov na výmere cca 135 740 ha.

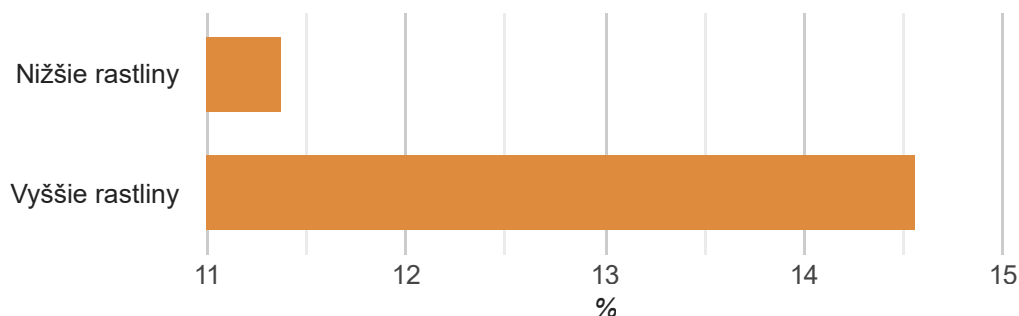
Druhová ochrana

Ohrozenosť druhov

V SR je podľa aktuálnych **červených zoznamov ohrozených** (v kategóriách CR – kriticky ohrozené, EN – ohrozené a VU – zraniteľné; podľa IUCN) v súčasnosti **1 046 druhov nižších**

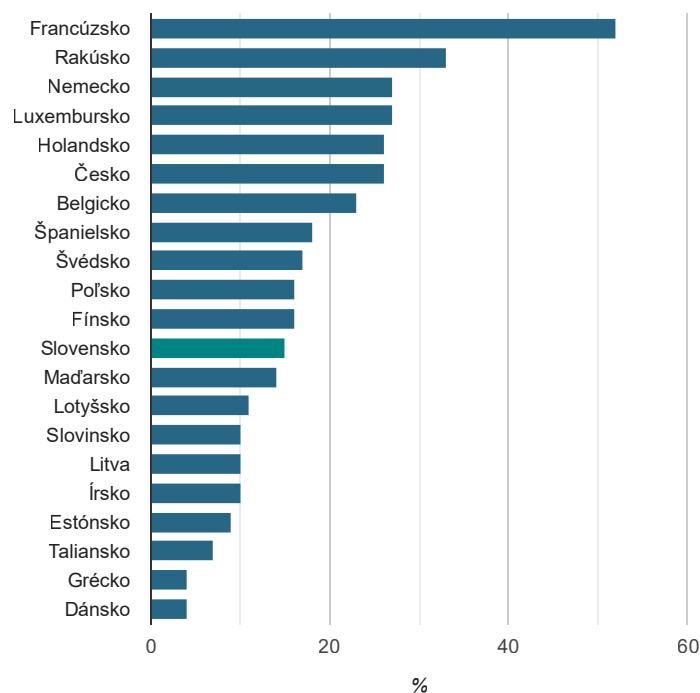
rastlín, pričom je ohrozená tretina machorastov a skoro štvrtina lišajníkov. Z **vyšších rastlín** je ohrozených **527 druhov**.

Graf 011 I Podiel ohrozených taxónov rastlín

Zdroj: ŠOP SR

Graf 012 I Medzinárodné porovnanie ohrozenosti vyšších rastlín

Zdroj: OECD (2018)

Podľa **aktuálnych červených zoznamov živočíchov** je v SR spolu ohrozených **1 636 bezstavovcov** a **100 taxónov stavovcov** (v kategóriách CR, EN a VU; podľa IUCN).

Medzi **najviac ohrozené bezstavovce** patria šváby (44,4 %), podenky (34,2 %), vážky (33,3 %) a tiež mäkkýše a pavúky (do 30 %). Zo **stavovcov** sú najviac ohrozené mihule (100 %) a obojživelníky s plazmi (nad 40 %).

Medzi najlepšie preskúmané taxóny patria **vtáky** a slúžia ako indikátory stavu biodiverzity a biologického zdravia ekosystémov, ktoré obývajú.

V roku 2019 pracoval tím expertov na **aktualizácii červeného zoznamu cicavcov Slovenska**, ktorého **návrh** bol prezentovaný na konferencii Výskum a ochrana cicavcov na Slovensku (Banská Bystrica, 14. – 15.11.2019).

Obchod s ohrozenými druhmi

MŽP SR s účinnosťou od 1.1.2019 **novelizovalo zákon č. 15/2005 Z. z. o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi** a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Novela zákona zaviedla niekoľko zmien, napr. povinnosť držiteľov živých plazov, vtákov a cicavcov druhov z prílohy A a B oznamovať zmeny v evidencii na MŽP SR, preukazovať spôsob nadobudnutia exemplárov písomným vyhlásením o spôsobe nadobudnutia, povinnosť odovzdať preparátorovi alebo spracovateľskému závodu uhynutý exemplár vybraných druhov mačkovitých šeliem pod dohľadom ŠOP SR. Zároveň bolo zrušené vykonávanie dohľadu nad nezameniteľným označovaním exemplárov vybraných druhov prostredníctvom OÚ.

MŽP SR sa ako **Výkonný orgán SR** podľa **Dohovoru o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín (Dohovor CITES)** v roku **2019 udelilo**

2 295 výnimiek zo zákazu komerčných činností podľa čl. 8 ods. 3 nariadenia Rady (ES) č. 338/97 o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín reguláciou obchodu s nimi a na dovoz/vývoz/opätovný vývoz podľa čl. 4 a čl. 5 predmetného nariadenia.

V auguste 2019 sa v Ženeve konala v poradí 18. **Konferencia zmluvných strán** Dohovoru CITES, na ktorej sa rokovalo o zmenách zaradenia ohrozených druhov do jednotlivých príloh dohovoru a ďalších záležitostiach v oblasti regulácie medzinárodného obchodovania s ohrozenými druhmi.

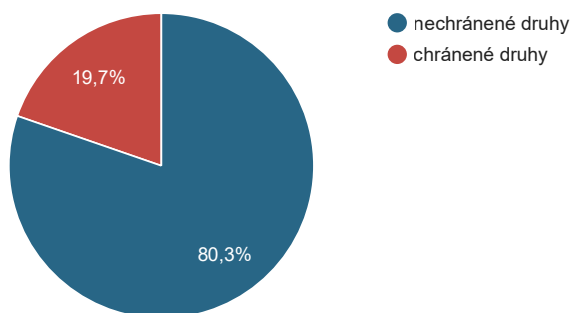
Vedeckým orgánom CITES v SR je **ŠOP SR** a v súlade s národnou a legislatívou EÚ sa **v roku 2019 vyjadril** spolu k 580 žiadostiam. Z toho sa 115 žiadostí týkalo dovozu/vývozu exemplárov CITES a 465 udelenia výnimky zo zákazov komerčných činností. Poskytol tiež vyše 70 konzultácií colným úradom a polícii.

Ochrana druhov

Druhovú ochranu rastlín a živočíchov je upravená **§ 32 – § 35 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny** v znení neskorších predpisov (zákon o ochrane prírody a krajiny) a **vyhláškou MŽP SR č. 24/2003 Z. z.**

V súčasnosti je **chránených 823 druhov a poddruhov rastlín** vyskytujúcich sa v SR, z toho 713 druhov vyšších (cievnatých) rastlín, 23 druhov machorastov, 17 druhov lišajníkov a 70 druhov vyšších húb vyskytujúcich sa v SR.

Graf 013 | Podiel chránených druhov vyšších rastlín

Zdroj: ŠOP SR

Počet **chránených živočíchov s výskytom v SR** predstavuje **816 taxónov**. Nie je tu zahrnutá taxonomická skupina vtákov,

keďže všetky druhy prirodzene sa vyskytujúcich vtákov na území SR sú chránené.

Starostlivosť o chránené a ohrozené druhy

V roku 2019 neboli spracované a ani v platnosti žiadne programy záchrany alebo starostlivosti o rastliny. Rovnako

neboli realizované žiadne transfery, reintrodukcie a ani reštitúcie ohrozených druhov rastlín.

Tabuľka 013 I Programy záchrany (PZ) a programy starostlivosti (PS) druhov živočíchov

Stav	PZ / PS (druhy)
PZ schválené v roku 2019	Spoločný PZ bučiaka veľkého (<i>Botaurus stellaris</i> Linnaeus, 1758) a chochlačky bielo-okej (<i>Aythya nyroca</i> Gldenstdt, 1770) na roky 2019 – 2023
PZ realizované v roku 2019	PZ ltčika zanovťového (<i>Colias myrmidone</i> Esper, 1781) PZ jasoňa ervenookého (<i>Parnassius apollo</i> Linnaeus, 1758) na roky 2017 – 2021 PZ korytnačky močiarnej (<i>Emys orbicularis</i> Linnaeus, 1758) na roky 2017 – 2021 PZ sokola červenonohého (<i>Falco vespertinus</i> Linnaeus, 1766) na roky 2018 – 2022 PZ hlucháňa hôrneho (<i>Tetrao urogallus</i> Linnaeus, 1758) na roky 2018 – 2022 PZ tetrova hoľniaka (<i>Tetrao tetrix</i> Linnaeus, 1758) na roky 2018 – 2022
PS realizované v roku 2019	PS o vlka dravého (<i>Canis lupus</i>) na Slovensku PS o rysa ostrovida (<i>Lynx lynx</i>) na Slovensku PS o medveďa hnedého (<i>Ursus arctos</i>) na Slovensku

Zdroj: ŠOP SR, MŽP SR

V rámci všetkých 7 **rehabilitačných staníc** bolo v roku 2019 **rehabilitovaných** spolu **1 946 jedincov** poranených alebo inak hendikepovaných živoichov (**vtky – 1 526 jedincov, cicavce – 420 jedincov**). Späť do voľnej prírody bolo **vypustených** spolu **828 jedincov** (z toho 584 vtákov a 244 cicavcov). Z hľadiska zchran živoichov in situ boli v roku 2019 organizáciami ochrany prírody a krajiny organizované **transfery 89 993 jedincov obojživelníkov, 4 jedincov uovky obojkovej, 1 jedince uovky stromovej, 2 jedincov velara lesného, 10 jedincov sokola myiara a 1 jedince labuti veľkej**.

V rámci organizačných útvarov ŠOP SR sa v roku 2019 zabezpečilo **stráženie 152 hniezd 7 druhov dravcov** (orol krľovsky, orol skalny, orol kriklavy, sokol sahovavy, sokol rroh, vr skalny a orliak morsky) a v nich bolo úspešne **vyvedených** spolu **153 mldt**.

V rámci praktickej starostlivosti o živočichy boli organiza-

nmi útvarmi ŠOP SR zrealizované aj aktivity na **zlepšenie generačných a pobytových podmienok živoichov**, ako napr. budovanie nových, resp. údržba a prekládka pôvodných umelých hniezdných podložiek pre bociany, dravce, sovy a spevavce, stráženie tokansk lesných kurovitch vtákov, zlepšenie hniezdných podmienok pre krakľovce, riešenie vyskytu netopierov a ddovnikov v panelových domoch, sledovanie funkčnosti rybovodov, monitoring hniezd sov, manažment vtich ostrovov, úprava biotopov vo voľnej krajine a úprava reprodukčných lokalít pre obojživelníky.

ŠOP SR zabezpečuje na problematických úsekoch komunikácií v čase jarnej migrácie obojživelníkov **inštaláciu fóliových zábran** a nsledn **prenos obojživelníkov**, prevažne žiab, cez teleso cesty. Celkovo bolo v roku 2019 **prenesených** 89 993 jedincov obojživelníkov, priom bolo spolu **inštalovaných 16 220 m zábran** pre obojživelníky, z toho 9 470 m mimo CH.

Invázne druhy

Právny a strategicky rámec problematiky invázných druhov je zadefinovaný **nariadením Európskeho parlamentu a Rady (E) . 1143/2014 z 22. októbra 2014 o prevencii a manažmente introdukcie a šírenia invázných nepôvodných druhov** (nariadenie E . 1143/2014). Následnými vykonávacími nariadeniami Komisie (E) . 1141/2016 z 13. júla 2016, . 1263/2017 z 12. júla 2017 a . 1262/2019 z 25. júla 2019 bol ustanoven **zoznam** a do neho zaradených **66 druhov**, ktore sú považované za **invázne druhy vzbudzujúce obavy nie** (**36 druhov rastlín a 30 druhov živoichov**).

V rámci SR problematiku nepôvodných a invázných druhov rastlín a živoichov legislatívne upravuje novoprijat **zákon**

. 150/2019 Z. z. o prevencii a manažmente introdukcie a šírenia invázných nepôvodných druhov a zmene a doplnen niektorých zákonov, ktoreho cieľom bolo zabezpečiť implementáciu nariadenia E .1143/2014. K nemu boli prijat **vykonávacie predpisy**, a sice:

- **nariadenie vlády SR . 449/2019, ktorým sa vydáva zoznam invázných nepôvodných druhov vzbudzujúcich obavy Slovenskej republiky a**
- **vyhláška MŽP SR . 450/2019 Z. z., ktorou sa ustanovujú podmienky a sosoby odstraňovania invázných nepôvodných druhov.**

Invázne druhy rastlín

Trend výskytu a vývoja invázných nepôvodných druhov rastlín, ale aj ostatných nepôvodných druhov rastlín s vysokým inváznym potenciálom, **sa naďalej zhoršuje**. Súvisí to s pomerne veľkým výskytom pozemkov s neznámym alebo nevysporiadaným vlastníctvom, na ktorých nie je zabezpečo-

Zoznam invázných nepôvodných druhov rastlín vzbudzujúcich obavy SR v prílohe č. 1 nariadenia vlády č. 449/2019 Z. z. zahŕňa **3 druhy a 1 rod** bylín a **3 druhy drevín**:

- **ambrózia palinolistá** (*Ambrosia artemisiifolia*),
- **zlatobyľ kanadská** (*Solidago canadensis*),

Okrem tohto zoznamu je pre SR záväzný a platný aj zoznam invázných nepôvodných druhov rastlín vzbudzujúcich obavy Únie, kde sa ako relevantné pre SR nachádzajú o. i. aj tieto druhy: glejovka americká (*Asclepias syriaca*), boľševník obrovský (*Heracleum mantegazzianum*), netýkavka žliazkatá (*Impatiens glandulifera*) a pajaseň žliazkatý (*Ailanthus altissima*).

V rámci **mapovania invázných druhov** rastlín bolo v roku 2019 spomedzi druhov vzbudzujúcich obavy SR a druhov vzbudzujúcich obavy EÚ zmapovaných v CHÚ **584 lokalít a vo voľnej krajine (1. stupeň ochrany) 496 lokalít**. Najčastejšie udávanými druhmi v chránených územiach boli: *Asclepias syriaca*, *Fallopia sp.*, *Impatiens glandulifera*, *Solidago canadensis*, *Solidago gigantea* a *Negundo aceroides*. Najčastejšie udávanými druhmi mimo CHÚ boli: *Fallopia sp.*, *Solidago canadensis*, *Impatiens glandulifera* a *Negundo aceroides*.

Spomedzi **ďalších nepôvodných druhov**, ktoré sa správajú invázne a majú potenciál významne negatívne ovplyvniť pôvodné ekosystémy, **bolo v CHÚ zmapovaných 549 lokalít a**

Invázne druhy živočíchov

Zoznam invázných nepôvodných druhov živočíchov vzbudzujúcich obavy SR je uvedený v prílohe č. 2 nariadenia

Mollusca – mäkkýše

- slizovec íberský (*Arion lusitanicus*)
- šklabka ázijská (*Sinanodonta woodiana*)

Pisces – ryby

- sumček čierny (*Ameiurus melas*)
- pichľavka siná (*Gasterosteus aculeatus*)
- býčko nahotemenný (*Neogobius gymnotrachelus*)

Okrem tohto zoznamu je pre SR záväzný a platný aj zoznam invázných nepôvodných druhov živočíchov vzbudzujúcich obavy Únie, kde sa ako relevantné pre SR nachádzajú o. i. aj tieto druhy: veverica červenková (*Callosciurus erythraeus*), nutria vodná/riečna (*Myocastor coypus*), rak pruhovaný (*Orconectes limosus*), potápnica bielolica (*Oxyura jamaicensis*), rak signálny (*Pacifastacus leniusculus*), rak červený (*Procam-*

vaná pravidelná starostlivosť (napr. kosenie, pastva) v súlade s druhom pozemku. Ich populácie sa rozširujú aj napriek aktivitám na ich elimináciu, lebo zásahy nie sú kvôli problematickému vlastníctvu pozemkov celoplošne a systematické.

- **zlatobyľ obrovská** (*Solidago gigantea*),
- **pohánkovec (kridlatka)** (*Fallopia sp.*; syn. *Reynoutria*),
- **beztvarec krovitý** (*Amorpha fruticosa*),
- **kustovnica cudzia** (*Lycium barbarum*),
- **javorovec jaseňolistý** (*Negundo aceroides*).

vo voľnej krajine 222 lokalít. Najčastejšie udávanými druhmi v CHÚ boli: *Aster lanceolatus*, *Rhus typhina*, *Conyza canadensis*, *Robinia pseudoacacia* a *Stenactis annua*. Najčastejšie udávanými druhmi mimo CHÚ boli: *Robinia pseudoacacia*, *Helianthus tuberosus* a *Impatiens parviflora*.

V roku 2019 bolo **odstraňovanie** invázných druhov rastlín realizované **na 52 lokalitách v CHÚ** na výmere **24,1 ha** (ktoré nadväzovalo na opatrenia vykonávané aj v predchádzajúcich rokoch). Týkalo sa **16 druhov** nepôvodných a invázných druhov rastlín (*Ailanthus altissima*, *Ambrosia artemisiifolia*, *Asclepias syriaca*, *Aster lanceolatus*, *Digitalis purpurea*, druhy rodu *Fallopia*, *Gleditschia triacanthos*, *Helianthus tuberosus*, *Heracleum mantegazzianum*, *Lupinus polyphyllus*, *Negundo aceroides*, *Pteridium aquilinum*, *Paulownia tomentosa*, *Rhus typhina*, *Robinia pseudoacacia*, druhy rodu *Solidago*). **Mimo CHÚ** sa odstraňovalo **6 druhov** invázných rastlín na **17 lokalitách** a na výmere 1,33 ha (*Ambrosia artemisiifolia*, *Fallopia japonica*, *Helianthus tuberosus*, *Heracleum mantegazzianum*, *Paulownia tomentosa*, druhy rodu *Solidago*).

vlády č. 449/2019 Z. z. a zahŕňa **10 druhov** (2 druhy mäkkýšov, 6 druhov rýb, 1 druh plazov, 1 druh cicavcov):

- býčko piesočný (*Neogobius fluviatilis*)
  - býčko hlavatý (*Neogobius kessleri*)
  - býčko čiernoústý (*Neogobius melanostomus*)
- Reptilia – plazy**
- korytnačka maľovaná (*Chrysemys picta*)
- Mammalia – cicavce**
- norok americký (*Mustela vison*)

barus clarkii), býčkovce amurský (*Perccottus glenii*), hrúzovec sieťovaný (*Pseudorasbora parva*), medvedík čistotný (*Procyon lotor*), korytnačka pismenková (*Trachemys scripta*), veverica sivá (*Sciurus carolinensis*), veverica liščia (*Sciurus niger*), psík medvedíkovitý (*Nyctereutes procyonoides*), ondatra pižmová (*Ondatra zibethicus*), slnečnica pestrá (*Lepomis gibbosus*).

Súhrnné informácie o stave druhov a biotopov európskeho významu a stave vtákov

Podľa čl. 17 smernice o biotopoch majú členské štáty povinnosť každých šesť rokov **vypracovať správu** o realizácii opatrení prijatých podľa tejto smernice, vrátane hodnotenia vplyvov týchto opatrení na stav biotopov uvedených v prílohe I a druhov v prílohe II z hľadiska ochrany prírody.

V roku 2019 bola na EK odovzdaná v poradí už **tretia Správa o stave druhov a biotopov európskeho významu** v zmysle čl. 17 smernice o biotopoch, ako aj **druhá Správa o stave vtákov** v zmysle čl. 12 smernice Európskeho parlamentu a Rady č. 2009/147/ES z 30. novembra 2009 o ochrane voľne žijúceho vtáctva (smernica o vtákoch).

Obe správy sú **za roky 2013 – 2018** a obsahujú komplexné informácie o veľkosti populácií, výmere biotopov, stave a kvalite biotopov, vyhlídkach do budúcnosti, mapovom rozšírení, vplyvoch a ohrozeniach a ďalších dôležitých parametroch. Celkovo bolo **hodnotených 150 druhov živočíchov, 50 druhov rastlín, 66 typov biotopov a 223 druhov vtákov**.

Celkovo došlo k **zhoršeniu stavu druhov a biotopov, ktoré** je však spôsobené najmä zlepšeným zavedením poznatkov o monitorovacom systéme, vylepšením odborných odhadov

a identifikáciou relevantných údajov o druhoch a biotopoch, ktoré predtým neboli známe. Hodnotenie stavu je preto **v porovnaní** s predchádzajúcimi vykazovanými obdobiami **realitou bližšie. V skutočnosti sa teda nejedná o zhoršenie** v porovnaní s predchádzajúcimi obdobiami, ale ide o lepšie a realistejšie hodnotenie stavu, ktorý je **viac-menej rovnaký** ako v minulých obdobiach.

Nová správa za roky 2013 – 2018 vychádza predovšetkým z údajov **KIMS**, vďaka ktorému sa **významne znížil počet neznámych hodnotení** stavu biotopov a druhov európskeho významu.

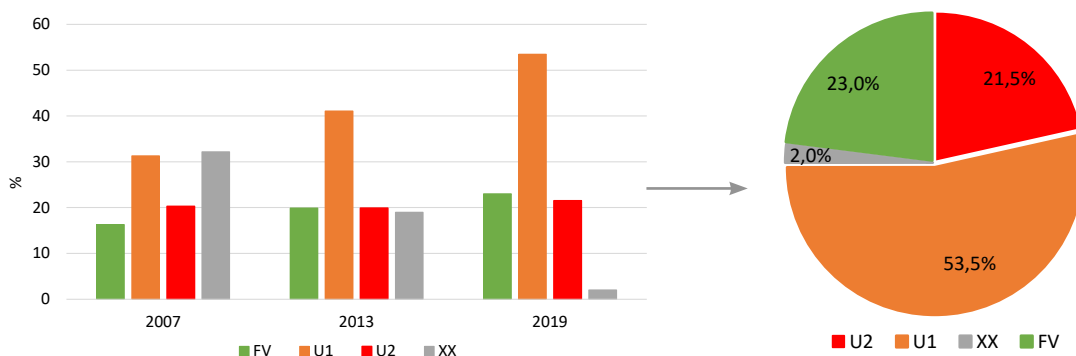
Výsledky hodnotenia boli publikované **v dokumente**: Černecký, J., Čuláková, J., Ďuricová, V., Saxa, A., András, P., Ulrych, L., Šuvada, R., Galvánková, J., Lešová, A., Havranová, I. 2020. Správa o stave biotopov a druhov európskeho významu za obdobie rokov 2013 – 2018 v Slovenskej republike. Banská Bystrica: ŠOP SR, 109 pp. ISBN 978-80-8184-076-0. **Viac informácií** z výsledkov reportingu je možné nájsť na web stránke: http://www.sopsr.sk/natura/dokumenty/Monografia_reporting_art17_2013_2018.pdf

Hodnotenie stavu druhov európskeho významu

V rámci druhov európskeho významu bol vyhodnotený stav a ďalšie parametre podľa schváleného formátu pre **195 druhov rastlín a živočíchov** (okrem nich je predmetom repor-

tingu aj ďalších 5 druhov, ktoré sa dlhodobejšie nevyskytli a podáva sa o nich len skrátaná informácia).

Graf 014 I Porovnanie stavu druhov európskeho významu

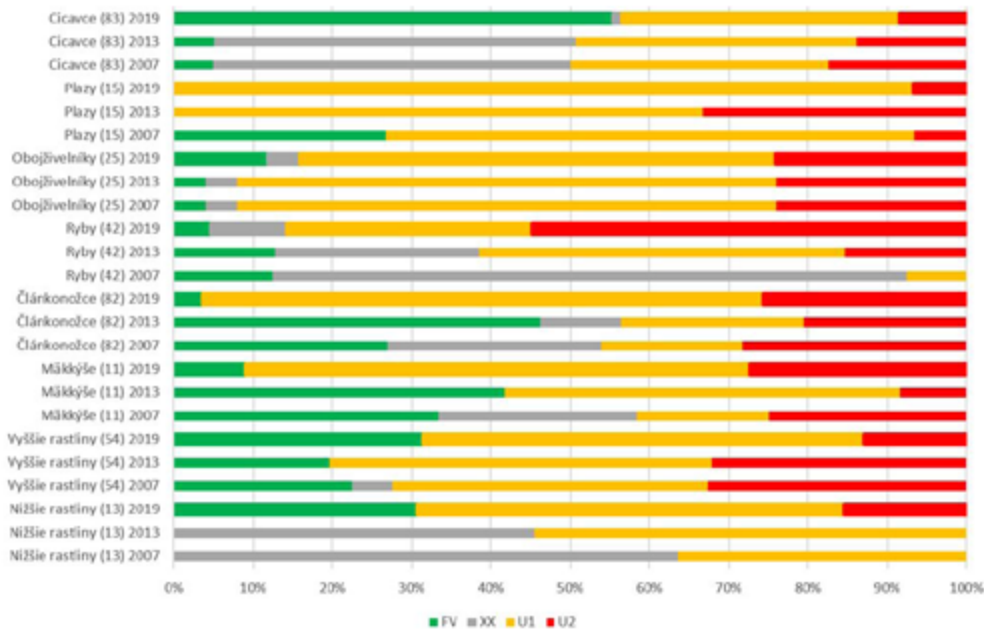

Zdroj: ŠOP SR

Poznámka:

■ FV – Priaznivý ■ XX – Neznámy ■ U1 – Nepriaznivý - nevyhovujúci ■ U2 – Nepriaznivý - zlý
 2007 – prvá hodnotiacia Správa (za obdobie 2004 – 2006), 2013 – druhá hodnotiacia Správa (za obdobie 2007 – 2012), 2019 – tretia hodnotiacia Správa (za obdobie 2013 – 2018).

Graf 015 I Porovnanie stavu druhov európskeho významu podľa taxonomického členenia medzi reportingami 2007, 2013 a 2019

Zdroj: ŠOP SR

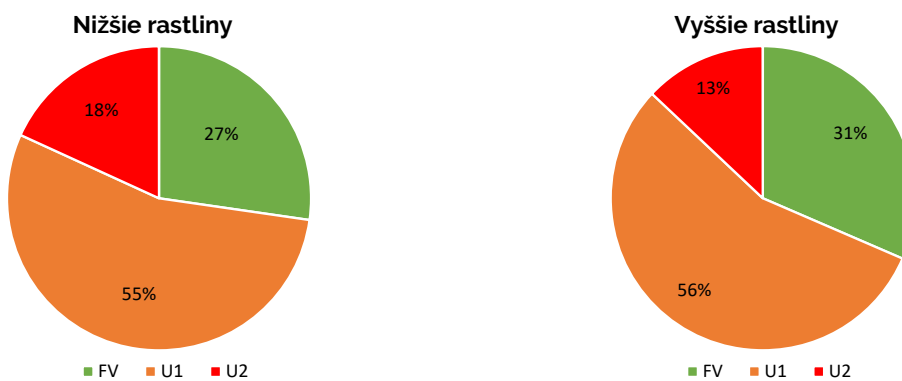
Poznámka:

Počet v zátvorkách uvádza počet hodnotení stavu v oboch biogeografických regiónoch

Nižšie rastliny – Z porovnania celkových hodnotení nižších rastlín medzi reportingovými obdobiami vyplýva, že sa vďaka zavedenému systematickému monitoringu (od roku 2013) zlepšilo poznanie všetkých druhov z tejto skupiny. Z cel-

kového počtu 11 hodnotení sú 3 druhy v priaznivom stave (*Dicranum viride*, *Buxbaumia viridis* a *Leucobryum glaucum*) a 73 % hodnotení je v stave nepriaznivom.

Graf 016 I Celkové hodnotenie stavu 9 druhov nižších rastlín EV a vyšších rastlín EV na Slovensku za obdobie rokov 2013 – 2018

Zdroj: ŠOP SR

Vyššie rastliny – v súčasnosti evidujeme na Slovensku výskyt **42 taxónov** vyšších rastlín EV, z toho jeden taxón – plavúň (*Lycopodium* spp.) agreguje 6 druhov. Úspechom je objavenie novej lokality ľanolistníka bezlistencového (*Thesium ebracteatum*), ktorý bol donedávna považovaný za vyhynutý. Lepší stav zachovania dosahujú rastliny, ktoré sa vyskytujú v alpskom biogeografickom regióne, čo vyplýva z menšieho narušenia prírodného prostredia. K **najviac ohrozeným druhom** patria bahnička kranská (*Eleocharis carniolica*), mečík močiarny (*Gladiolus palustris*), marsilea štvorlistá (*Marsilea quadrifolia*) a hľuzovec Loeselov (*Liparis loeselii*), pretože sú závislé na špecifickom vodnom režime ich biotopov. Z dôvodu obmedzeného počtu lokalít výskytu či nízkej početnosti populácií patria medzi **veľmi ohrozené druhy** kosatec piesočný (*Iris humilis* subsp. *arenaria* – 1 lokalita v ÚEV Čenkov), kosienka karbincolistá (*Klasea lycopifolia* – 1 lokalita v ÚEV Žalostiná) a marsilea štvorlistá (*Marsilea quadrifolia* – iba lokality v ÚEV Latorica).

V reportingu 2019 bolo vyhodnotených 16 druhov **motýľov**, pričom až 78 % hodnotení motýľov je v nepriaznivom – nevyhovujúcom stave a len 7 % v priaznivom. Ide o výrazne zhoršené hodnotenie oproti reportingu 2013, a to z dôvodu využitia presnejších dát o týchto druhoch a ich biotopoch získaných zo systematického monitoringu. Medzi najviac ohrozené druhy je možné zaradiť *Lopinga achine* a *Colias myrmidone*.

Hodnotených bolo aj celkovo 15 druhov **chrobákov** európskeho významu, z ktorých až 94 % druhov je v nepriaznivom stave. Ich poznanie sa síce zlepšilo, ale ich stav vo voľnej prírode Slovenska je alarmujúci a je nevyhnutné vyvinúť opat-

Článkonožce – z veľkého počtu 44 druhov článkonožcov EV majú v oboch bioregiónoch zlý stav *Bolbelasmus unicornis* a žltáček zanoväťový (*Colias myrmidone*). V zlom stave sú tiež niektoré druhy chrobákov viazané na mŕtve drevo. Celkový stav motýľov EV je na Slovensku nepriaznivý (až 90 % hodnotení ich stavu je nevyhovujúcich alebo zlých).

Zo 40 hodnotení (23 druhov) **plazov a obojživelníkov** európskeho významu na Slovensku sú len 3 hodnotenia priaznivé pre druhy *Pelophylax ridibundus* (FV ALP/PAN) a *Ablepharus kitaibelii* (FV PAN). Celkovo až 90 % hodnotení je nepriaznivých, čo odráža aj negatívny stav biotopov, v ktorých tieto druhy žijú. Stav U1 je u väčšiny zástupcov tejto skupiny nezmenený od prvého reportingu 2007. Druh *Emys orbicularis* má na Slovensku minimum reprodukčných lokalít, preto prioritou je realizácia opatrení programu záchrany pre tento druh v oblasti legislatívy, monitoringu, ale najmä praktickej starostlivosti o vodné útvary, kde sa korytnačka vyskytuje.

V reportingu 2019 sa hodnotilo 24 druhov **rýb a mihulí** EV. Prvýkrát bol reportovaný aj druh *Acipenser ruthenus* v rieke Dunaj. Okrem dvoch hodnotení druhov v priaznivom stave – *Lampetra planeri* (FV ALP) a *Rhodeus amarus* (FV PAN), troch hodnotení v neznámom stave – *Eudontomyzon mariae* (XX PAN) a *Eudontomyzon vladykovi* (XX PAN/ALP), sú hlavne

renia na ich zlepšenie. Medzi najohrozenejšie druhy patria *Boros schneideri*, *Carabus hungaricus* a *Bolbelasmus unicornis*.

V skupine **vážok** bolo v rámci reportingu 2019 hodnotených 6 druhov a pribudol nový druh *Leucorrhinia caudalis*, ktorý sa vyskytuje len na jednej lokalite v SR. Všetky reportované druhy vážok boli hodnotené v nepriaznivom stave, pričom však nejde o zhoršenie stavu oproti reportingu 2013, ale o kvalitnejšiu bázu dát z pravidelného monitoringu.

Skupinu **rovnokridlovcov** zastupuje 7 druhov európskeho významu. V reportingu 2019 pribudol druh *Isophia costata* (U2 ALP), ktorý sa na SR vyskytuje na 1 lokalite. Medzi ďalšie U2 druhy patria *Saga pedo* a *Paracaloptenus caloptenoides*. V porovnaní s výsledkami reportingu 2013 sa zlepšilo poznanie druhov, pričom všetky reportované druhy sú v nepriaznivom stave.

Zo 7 druhov reportovaných **mäkkýšov** je len 1 druh v priaznivom stave (slimák záhradný, *Helix pomatia*). Zvyšné hodnotenia sú nepriaznivé – až 2/3 hodnotených druhov sú v nepriaznivom - nevyhovujúcom stave. V zlom stave v panónskom biogeografickom regióne je vyhodnotený druh *Vertigo moulinsiana* a *Vertigo angustior*. Najzávažnejším negatívnym vplyvom sú zásahy do vodného režimu, vysušovanie mokradí a nadmerné hnojenie, ale aj intenzívna pastva a eutrofizácia.

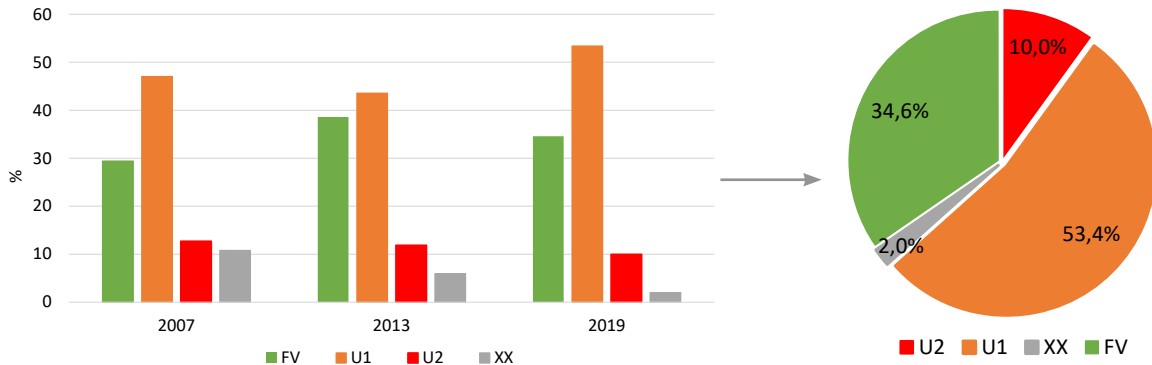
Z dvoch hodnotených druhov **rakov** (*Astacus astacus*, *Austropotamobius torrentium*) je jeden v zlom a jeden v nevyhovujúcom stave. Najväčšími faktormi ohrozenia rakov sú zmeny v hydrologickom režime, znečistenie z poľnohospodárskej činnosti (napr. pesticídy, kontaminované kaly, odpadové vody – silážne šťavy) a invázne druhy.

kvôli taxonomickým nejasnostiam ostatné druhy v nepriaznivom stave. Oproti roku 2013 sa ich poznanie však zlepšilo. Alarmujúca je situácia s niektorými v minulosti bežnými druhmi rýb (hlaváčka, lipeň, mrena), ktorých populácie sú v súčasnosti ohrozované najmä reguláciami tokov, výstavbou bariér (malé vodné elektrárne) a predáciou kormorána veľkého.

48 hodnotených druhov **cicavcov** je v rámci Slovenska najlepšie preskúmanou skupinou živočíchov. Výnimku tvorí 28 u nás zaznamenaných druhov netopierov a niektoré druhy hlodavcov. Pozitívny trend bol zaznamenaný u druhov zubor hrivnatý (*Bison bonasus*), kamzík vrchovský tatranský (*Rupicapra rupicapra tatrica*), bobor vodný (*Castor fiber*), vydra riečna (*Lutra lutra*), medveď hnedý (*Ursus arctos*) a vlk dravý (*Canis lupus*). Negatívny trend bol vyhodnotený pri druhoch plch lesný (*Dryomys nitedula*), hraboš severský (*Microtus oeconomus mehelyi*), hraboš tatranský (*Microtus tatricus*), tchor stepný (*Mustela eversmannii*), tchor tmavý (*Mustela putorius*) a syseľ pasienkový (*Spermophilus citellus*). Stav väčšiny druhov netopierov bol hodnotený ako priaznivý, pričom ide o zmenu v porovnaní s reportinom 2013, kde bolo až 75 % hodnotení v stave neznámom.

Hodnotenie stavu biotopov európskeho významu

Graf 017 I Porovnanie stavu biotopov európskeho významu

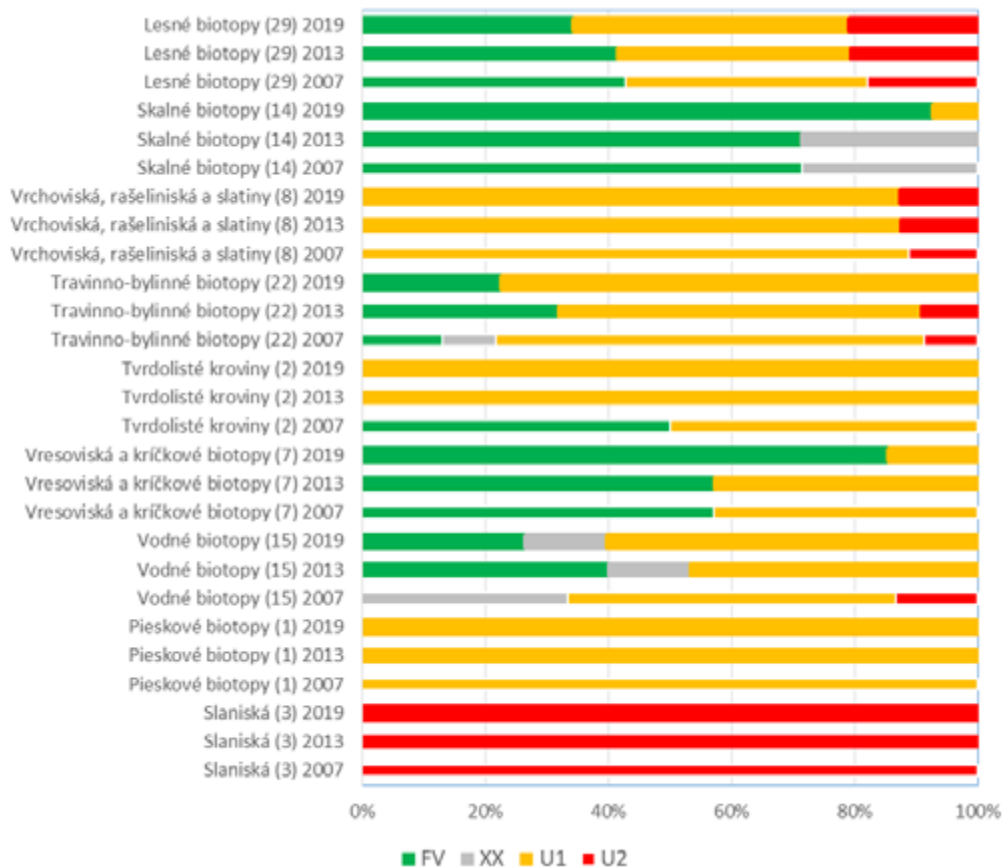
Zdroj: ŠOP SR

Poznámka:

■ FV – Priaznivý ■ XX – Neznámy ■ U1 – Nepriaznivý - nevyhovujúci ■ U2 – Nepriaznivý - zlý
 2007 – prvá hodnotiaci Správa (za obdobie 2004 – 2006), 2013 – druhá hodnotiaci Správa (za obdobie 2007 – 2012),
 2019 – tretia hodnotiaci Správa (za obdobie 2013 – 2018).

Správa hodnotila pre SR **66 typov biotopov** európskeho významu, ktoré možno kategorizovať do deviatich skupín.

Graf 018 I Porovnanie stavu biotopov európskeho významu podľa jednotlivých skupín medzi reportingami 2007, 2013 a 2019

Zdroj: ŠOP SR

Poznámka:

Počet v zátvorkách uvádza počet hodnotení stavu sumárne za biogeografické regióny

Slaniskové biotopy – na Slovensku biotopy viazané na silne zasolené pôdy: patria medzi najohrozenejšie biotopy v celoeurópskom meradle. Na Slovensku je ich **stav trvalo zlý**. V dôsledku intenzifikácie poľnohospodárstva v minulosti, ktoré pretrváva dodnes, došlo k zničeniu ich veľkej výmery najmä činnosťami ako odvodňovanie, eutrofizácia a ruderalizácia, priame ničenie lokalít napr. rozoraním, zalesňovanie a sukcesné zmeny spôsobené absenciou tradičného obhospodarovania. Predpokladom pre zlepšenie stavu biotopu je zlepšenie štruktúry a obnovenie manažmentu vo forme pasťvy, prípadne obnova vodného režimu.

V rámci skupiny **pieskových biotopov** sa hodnotia len kyslé piesky (vnútrozemské panónske pieskové duny), pričom sú **v nevyhovujúcom stave**. Celkovému nepriaznivému stavu sa dá predísť len zabránením rozširovania nepôvodných druhov rastlín a zamedzeniu prirodzenému či cielenému zalesňovaniu.

Stav **tvrdolistých krovín** (porasty borievky obyčajnej) je **dlhodobovo nevyhovujúci**, čo súvisí s ich vyhlídkami do budúcnosti. Biotop ohrozuje sukcesia, ako aj plošné čistenie pasienkov od náletu, zalesňovanie, eutrofizácia a ťažba piesku.

Vrchoviská, rašeliniská a slatiny patria na Slovensku k vzácnym biotopom s malou výmerou, avšak **v nevyhovujúcom až zlom stave**. Ohrozujú ich zmeny vo vodnom režime, ďalšími negatívnymi faktormi vplyvujúcimi na kvalitu a stav biotopov sú sukcesia, eutrofizácia, ťažba rašeliny, akumulácia organického materiálu a športové a rekreačné aktivity.

V celej skupine **travinnobylinných biotopov** sa **zvýšil počet nepriaznivých** (nevyhovujúcich) hodnotení stavu a zároveň sa mierne znížil počet biotopov v priaznivom stave oproti reportingu z roku 2013. Vo všeobecnosti nemusí ísť o zhoršenie stavu ako také, ale o zvýšenie úrovne poznania a vedomostí o areáloch biotopov a ich typickej štruktúre.

V priaznivom stave sa nachádzajú 2 biotopy – pionierske porasty zväzu *Alyso-Sedion albi* a suché dealpínske travinnobylinné porasty, ktoré vyžadujú len občasný udržiavací manažment, prípadne majú reliktný charakter. **K zlepšeniu stavu** (z kategórie zlý do kategórie nevyhovujúci), došlo v prípade 2 biotopov: suchomilné travinnobylinné porasty na vápnných pieskoch (pionierske porasty) a panónske travinnobylinné porasty na pieskoch (štruktúrne a druhovo bohatšie).

Hodnotenie stavu jednotlivých druhov vtákov

Na Slovensku sa vyskytuje 223 druhov vtákov, ktoré sú predmetom reportingu podľa čl. 12 smernice o vtákoch, z čoho pre 81 z nich sa vyhlasujú CHVÚ.

Z hľadiska stavu jednotlivých druhov vtákov vychádzajú **v nevyhovujúcom stave** predovšetkým **druhy viazané na agrárnu krajinu** – napr. drop fúzaty (*Otis tarda*), krakľa belasá (*Coracias garrulus*), brehár čiernochvostý (*Limosa limosa*), ľabtuška poľná (*Anthus campestris*), pipiška chochlatá (*Galerida cristata*), strakoš kolesár (*Lanius minor*) sú v zlom stave a druhy jarabica poľná (*Perdix perdix*), cibik chochlatý (*Vanelus vanellus*), ľabtuška vrchovská (*Anthus spinoletta*), príhľaviar červenkastý (*Saxicola rubetra*), strakoš sivý (*Lanius excubitor*)

sú vyhodnotené v stave nevyhovujúcom.

Ďalšou skupinou, ktorá je ako celok **v zlom stave**, sú **dravce**, v prípade ktorých až 10 druhov je hodnotených v zlom stave. Pomerne veľa druhov **v nevyhovujúcom stave** je taktiež v skupine **viazanej na mokradné biotopy** – napr. brehuľa hnedá (*Riparia riparia*), čajka čiernehohlavá (*Larus melanocephalus*), bučiak trstový (*Botaurus stellaris*), hus divá (*Anser anser*), chochlačka bielooká (*Aythya nyroca*), chriaštel bodkovaný (*Porzana porzana*), chriaštel malý (*Porzana parva*), močiarnica mekotavá (*Gallinago gallinago*).

Trendy v celkovom stave **vodných biotopov** sa oproti reportingu 2013 **zmenili len mierne**. Počet hodnotení biotopov v priaznivom stave poklesol zo 6 na 4, počet neznámych hodnotení zostal rovnaký. Vo všeobecnosti sú stojaté vody, tečúce vody a jazerá **dlhodobovo v nevyhovujúcom stave**. Vodné biotopy sú veľmi citlivé na zmeny vo vodnom režime a na rôznu stupeň trofie (eutrofné, oligotrofné až mezotrofné a dystrofné). Obzvlášť sú citlivé na antropické vplyvy, preto každý zásah do prirodzeného režimu sa negatívne odrazí v druhovej bohatosti a prirodzenej štruktúre biotopov. Priaznivé hodnotenie majú len 2 biotopy: prirodzene eutrofné a mezotrofné stojaté vody s vegetáciou ponorených alebo plávajúcich rastlín a tiež vodné toky s vegetáciou zväzu *Calitricho-Batrachion*.

Pozitívne výsledky prinieslo hodnotenie stavu **vresovísk a krovinných biotopov** v reportingu 2019, pretože sa zvýšil počet hodnotení biotopov v priaznivom stave zo 4 na 6 a len 1 hodnotenie je nepriaznivé. Väčšina sa nachádza v priaznivom stave, čo podmieňuje práve nedostupnosť a izolovanosť ich biotopov. Vresoviská nížin až podhorských oblastí a xerothermné kroviny ohrozuje ruderalizácia a následné šírenie nepôvodných druhov rastlín.

Zo skupiny nelesných biotopov sú **najpriaznivejšie** hodnotené **skalné a sutinové biotopy, jaskyne**. Súvisí to najmä s obmedzeným záujmom o ich využívanie, no napriek tomu môžu byť biotopy tejto skupiny ohrozené (u sutín napr. odoberaním materiálu na stavebnú činnosť, či náhlou zmenou mikroklimy v dôsledku odstránenia drevín na lokalite, alebo sukcesiou).

Celkový stav **lesných biotopov**, ktoré sú plošne najrozšírenejšou skupinou biotopov na Slovensku je pre 10 hodnotení priaznivý, pre 13 nepriaznivý a v 6 prípadoch pretrváva zlý stav. Lesné biotopy na Slovensku vykazujú **celkovú stabilitu** v dlhodobom časovom horizonte, najmä z dôvodu ich kvantity.

sú vyhodnotené v stave nevyhovujúcom.

V nevyhovujúcom stave boli vyhodnotené taktiež hlucháň hôrny (*Tetrao urogallus*) a tetrov hôlniak (*Tetrao tetrix*), ktorých

priaznivý stav je silne previazaný na vhodný spôsob obhospodarovania lesov a iných horských biotopov. Nepriaznivo sú na tom aj ďalšie lesné druhy ako napr. jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*), ale aj menšie druhy lesných spevavcov, napr. muchárik čiernohlavý (*Ficedula hypoleuca*) a muchárik malý (*Ficedula parva*). Zo zimujúcich populácií boli vyhodnotené v zlom stave druhy hus bieločelá (*Anser albifrons*), hus siatiná

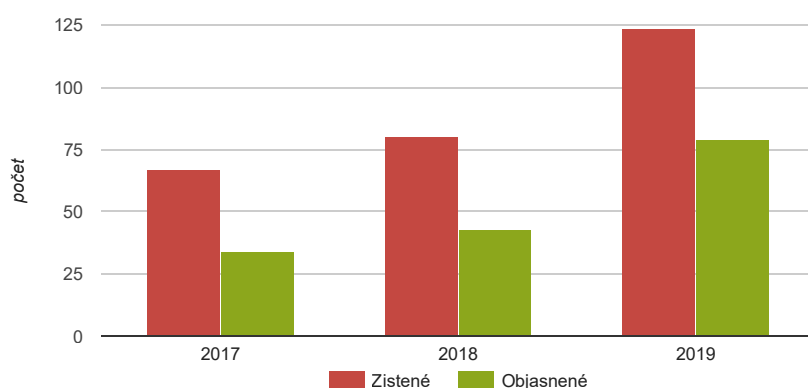
(*Anser fabalis*) a potápač veľký (*Mergus merganser*). Priemerná **mortalita vtákov**, vrátane ohrozených druhov, **na elektrických vedeniach** v krajine je **stále vysoká** (50 – 100 000 jedincov ročne), napriek systematickej dlhoročnej aktivite v súčinnosti so subjektmi prevádzkujúcimi elektrické zariadenia.

Environmentálna kriminalita v oblasti ochrany rastlín a živočíchov

Za oblasť ochrany rastlín a živočíchov bolo v roku 2019 zistených zložkami kriminálnej polície v rámci environmentálnej trestnej činnosti 124 prípadov s objasnenosťou 79 prípadov

(63,7 %). V porovnaní s predchádzajúcim rokom, v ktorom bola objasnenosť prípadov na úrovni 53,8 %, to predstavuje nárast v objasnenosti o 9,9 %.

Graf 019 | Objasnené a zistené trestné činy v oblasti ochrany rastlín a živočíchov

Zdroj: MV SR

Realizácia práva a koncepčných činností v oblasti ochrany biodiverzity

Ochrana biologickej diverzity

V roku 2019 bola predložená na rokovanie vlády SR **Informácia o priebežnom vyhodnotení plnenia úloh Akčného plánu** pre implementáciu opatrení vyplývajúcich z Aktualizovanej národnej stratégie ochrany biodiverzity do roku 2020. Viaceré úlohy, ktoré boli naplánované na predchádzajúce roky sú už ukončené alebo stále prebiehajú, úlohy s plánovaním aktivít do roku 2020 sú rozpracované a ich plnenie bude vyhodnotené v ďalšej správe, ktorá bude predložená

v prvom polroku 2021 a bude komplexne hodnotiť priebeh a účinnosť celého akčného plánu. Bude súčasne predstavovať jeden z hlavných podkladov pre prípravu nadväzného akčného plánu pre ďalšie obdobie.

Spracovaná a odovzdaná bola **6. národná správa o implementácii Dohovoru o biologickej diverzite (CBD)**. Spracovávali a pripomienkovali sa tiež dokumenty a materiály k príprave globálneho rámca pre biodiverzitu po roku 2020.

Ochrana mokradí

V rámci plnenia úloh vyplývajúcich z **Dohovoru o mokradiach majúciich medzinárodný význam predovšetkým ako biotopy vodného vtáctva** (Ramsar, Irán, 1971) bolo **v roku 2019 vyhodnotené plnenie Akčného plánu** pre mokrade na roky 2015 – 2018 a aj na jeho základe bola spracovaná **aktualizácia Programu starostlivosti o mokrade Slovenska do roku 2024** a **návrh Akčného plánu** pre mokrade na roky 2019 – 2021. Spracovaný bol **návrh programu starostlivosti** o ramsarskú lokalitu (RL) Rieka Orava a jej prítoky (a súčas-

ne ÚEV SKUEV0243 Orava a CHA Rieka Orava) a **návrh projektov** na vybudovanie nového umelého ostrova pre vodné vtáctvo, 14 umelých hniezdnych stien pre rybáriky, revitalizáciu mŕtveho ramena Bielej Oravy (v rámci RL Mokrade Oravskej kotliny a CHVÚ Horná Orava).

Pri koordinácii **Karpatskej iniciatívy pre mokrade CWI** boli o. i. prekonzultované s členskými krajinami a partnerskými organizáciami priority a plán činnosti na ďalšie obdobie a schválená bola nová stratégia a priority CWI do roku 2024.

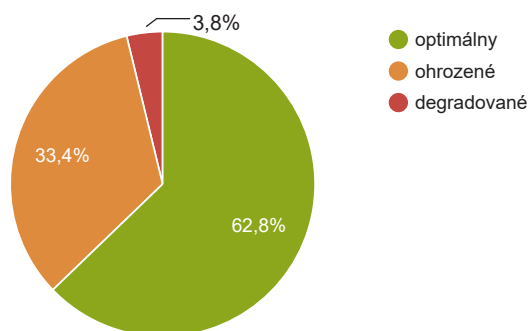

Chránené stromy

V roku 2019 **nedošlo k vyhláseniu, zmene (aktualizácii) alebo zrušeniu** chránených stromov, MŽP SR v súčinnosti so ŠOP SR však pripravilo všetky podklady pre ich vyhlásenie resp. rušenie na nasledujúce roky.

Sústavu CHS tvorí celkovo **443 chránených stromov** a ich skupín, vrátane stromoradií – chránených objektov, čo predstavuje celkovo **1 251 jedincov stromov** v rámci **65 taxónov** (z toho 32 pôvodných a 33 nepôvodných). V roku 2019 bolo **ošetrených** 30 CHS a ich skupín (38 jedincov).

Graf 020 | Stav chránených stromov

Zdroj: ŠOP SR

Poznámka:
Stav k roku 2019.

Územná ochrana

Národná sústava chránených území

V roku 2019 **boli vyhlásené 2** chránené územia (CHÚ), **aktualizované** bolo 1 CHÚ a **zrušené** rovnako 1 CHÚ národnej sústavy.

Tabuľka 014 | Prehľad vývoja právnej ochrany chránených území za rok 2019

Vyhlásené						
Č.	Kat.	Názov	Výmera (ha)	Č. vyhlášky, zo dňa	Zriaďovací orgán	Účinnosť od
1.	Súkromná prírodná rezervácia (PR)	Roháčia	17,3970	vyhláška č. 1/2019 z 19.2.2019	Okresný úrad Banská Bystrica	1.4.2019
2.	Prírodná pamiatka (PP)	Jazvinská jaskyňa (verejnosti voľne prístupná jaskyňa a jej návštevný poriadok)	-	vyhláška č. 2/2019 z 19.2.2019	Okresný úrad Banská Bystrica	1.4.2019
Aktualizované						
Č.	Kat.	Názov	Výmera (ha)	Č. vyhlášky, zo dňa	Zrušovacie orgán	Účinnosť od
1.	PP	Mučínska jaskyňa (verejnosti voľne prístupná jaskyňa)	-	vyhláška č. 3/2019 z 12.3.2019	Okresný úrad Banská Bystrica	1.4.2019
Zrušené						
Č.	Kat.	Názov	Výmera (ha)	Č. vyhlášky, zo dňa	Zrušovacie orgán	Účinnosť od
1.	PP	Vešelénihho jaskyňa (zrušenie verejnosti voľne prístupnej jaskyne, prírodná pamiatka ostala)	-	vyhláška č. 3/2019 z 12.3.2019	Okresný úrad Banská Bystrica	1.4.2019

Zdroj: ŠOP SR

Výmera chránených území

V roku 2019 nedošlo v národnej sústave CHÚ k žiadnym významnejším zmenám. **Vyhlásená bola súkromná PR Roháčia** o výmere 18 ha. **Celková výmera** osobitne chránenej prírody v SR klasifikovanej stupňami ochrany (**2. – 5. stupeň** ochrany, tzv. národná sústava CHÚ) **v roku 2019 činila 1 147 078 ha**, čo predstavuje **23,39 %** z územia SR.

Okrem uvedeného sa na území SR nachádzajú územia, ktoré **nie sú klasifikované stupňami ochrany** – napr. **41 vyhlásených chránených vtáčích území** s celkovou výmerou **1 284 806 ha** a **20 jaskýň** (14 NPP a 6 PP) s vyhláseným ochranným pásmom (OP) s celkovou výmerou **3 347 ha** (veľká časť ich území sa však prekrýva s národnou sústavou CHÚ).

Národnú sústavu CHÚ Slovenska tvorí:

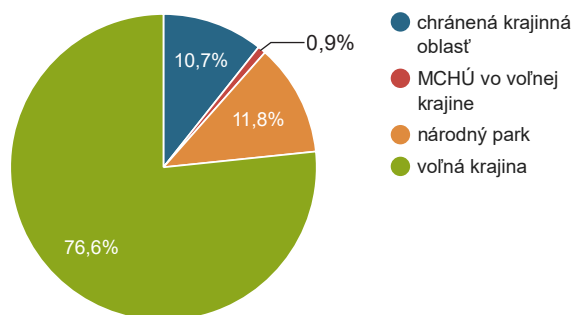
- **9 národných parkov (NP),**
- **14 chránených krajinných oblastí (CHKO) a**
- **1 098 tzv. maloplošných chránených území (MCHÚ).**

Tabuľka 015 I Prehľad počtu a výmery chránených území (2019)

	Kategória	Počet	Výmera chráneného územia (ha)	Výmera ochranného pásma (ha)	% z rozlohy SR (aj s OP)
tzv. veľkoplošné CHÚ	Chránené krajinné oblasti	14	522 582	x	10,66
	Národné parky	9	317 541	262 591	11,83
	Spolu CHKO + NP	23	840 122	262 591	22,49
tzv. maloplošné CHÚ	Chránené krajinné prvky	1	3	0	>0
	Chránené areály	172	11 015	2 425	0,27
	Prírodné rezervácie (vrátane 3 súkromných)	385	14 240	301	0,30
	Národné prírodné rezervácie	209	80 706	2 239	1,69
	Prírodné pamiatky (bez jaskýň a vodopádov)	217	1 525	207	0,04
	Prírodné pamiatky – verejnosti voľne prístupné jaskyne	45	0	31	>0
	Prírodné pamiatky – ostatné vyhlásené jaskyne	9	0	261	0,01
	Národné prírodné pamiatky (bez jaskýň a vodopádov)	11	59	27	>0
	Národné prírodné pamiatky – jaskyne	44	0	3 055	0,06
	Národné prírodné pamiatky – prírodné vodopády	5	0	0	0
	Spolu MCHÚ	1 098	107 547	8 545	2,37

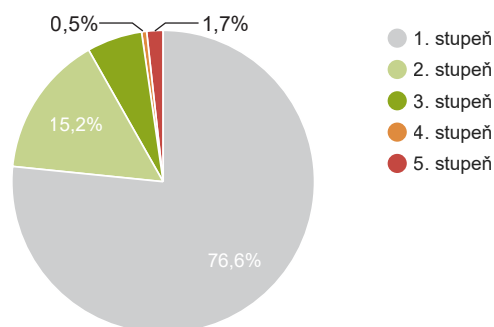
Zdroj: ŠOP SR

Graf 021 I Podiel chránených území podľa vybraných kategórií (2019)

Zdroj: ŠOP SR

Graf 022 I Podiel chránených území podľa stupňov ochrany (2019)

Zdroj: ŠOP SR

Tabuľka 016 I Rozloženie MCHÚ

	Počet MCHÚ	Výmera MCHÚ (vrátane ich vyhlásených OP)	% z výmery územia
na území CHKO	249	12 689	2,43
na území NP	192	68 423	21,55
na území OP NP	70	2 487	0,95
na území 1. stupňa ochrany (voľná krajina)	587	32 493	0,86

Zdroj: ŠOP SR

Tabuľka 017 I Prehľad chránených území podľa druhov a stupňov ochrany

Stupeň ochrany*	Kategória**	Výmera (ha)	% z územia SR
1. stupeň	„voľná krajina“	3 756 422	76,61
2. stupeň	CHKO***, OP NP***, CHA, zóny D	744 569	15,19
3. stupeň	NP***, CHA, OP CHA, OP PR, OP NPR, OP PP, OP NPP, zóny C, OP "MCHÚ" zo zákona	289 879	5,91
4. stupeň	NPR, PR, NPP, PP, CHA, CHKP, OP NPR, OP PR, OP NPP, OP PP, zóny B	26 601	0,54
5. stupeň	NPR, PR, NPP, PP, zóny A	86 029	1,75
2. – 5. stupeň	osobitne chránené časti prírody klasifikované stupňami ochrany	1 147 078	23,39

Zdroj: ŠOP SR

Poznámka:

* nie sú uvádzané územia, ktoré nemajú stupeň ochrany (CHVÚ a ochranné pásma PP – jaskýň)

** uvádzané sú aj ochranné pásma CHÚ „zo zákona“, v ktorých platí 3. stupeň ochrany

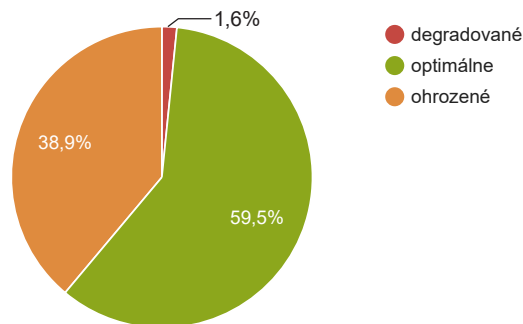
*** výmera mimo tzv. maloplošných CHÚ a ich OP

Stav chránených území

Stav tzv. maloplošných CHÚ zaradených do 2. – 5. stupňa ochrany je hodnotený v 3 kategóriách ohrozenosti. Z celkovej výmery 116 092 ha MCHÚ bolo **degradovaných 0,2 %**,

ohrozených bolo **17,4 %** a v **optimálnom stave** bolo **82,4 %** z celkovej plochy MCHÚ.

Graf 023 | Ohrozenosť MCHÚ podľa ich počtu

Zdroj: ŠOP SR

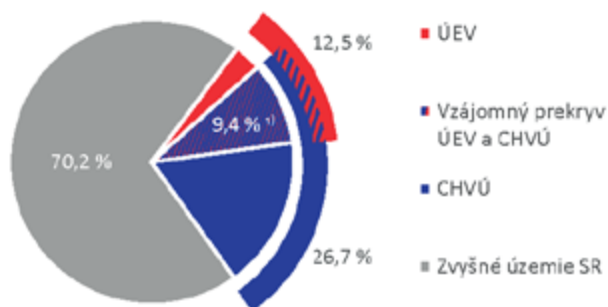
Poznámka:
Stav k roku 2019

Európska sústava chránených území – Natura 2000

Sústava Natura 2000, ktorú tvoria **dva typy území** (územia európskeho významu) a chránené vtáče územia), **zaberá**

približne tretinu územia Slovenska. Po odčítaní vzájomného prekryvu je to približne 1 463 tis. ha.

Graf 024 | Prehľad vzájomného prekryvu území sústavy Natura 2000

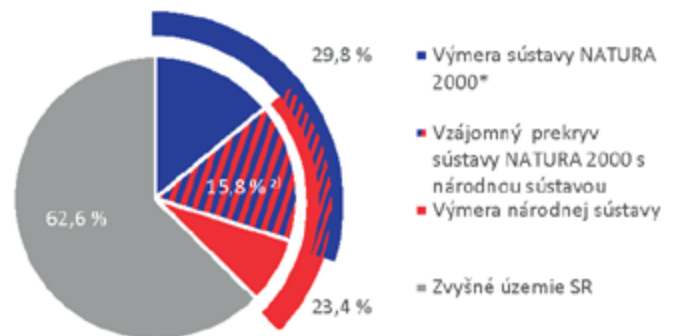
Zdroj: ŠOP SR

Poznámka:

1) vzájomný prekryv ÚEV a CHVÚ predstavuje 31,6 % z ich spoločnej výmery

2) vzájomný prekryv národnej sústavy CHÚ a sústavy Natura 2000 predstavuje 42,3 % z ich spoločnej výmery

Graf 025 | Prehľad prekryvu území sústavy Natura 2000 s národnou sústavou chránených území

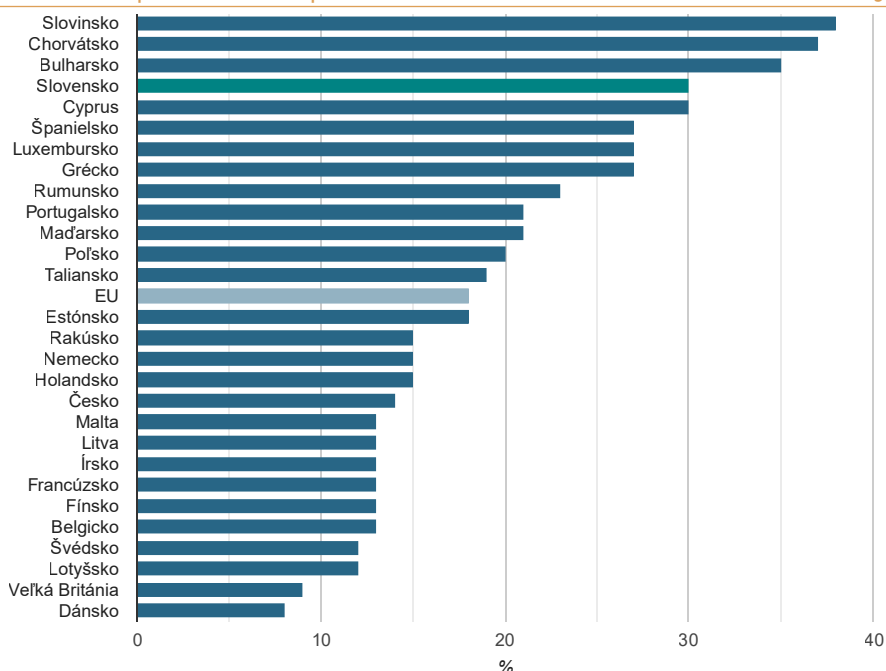
Zdroj: ŠOP SR

V roku 2019 pokračovali **rokovania s EK** týkajúce sa **dostačitočnosti národného zoznamu** území európskeho významu (ÚEV), stanovenia ochranných cieľov a opatrení na ich realizáciu a ohľadne **nedostatočnej ochrany biotopov hlučáňa hôrneho**. Zásadnou zmenou bola **novelizácia zákona o ochrane prírody a krajiny**, v rámci ktorej bola **doplnená nová dokumentácia ochrany prírody** (zásady starostlivosti

o biotopy európskeho významu a biotopy druhov európskeho významu v ÚEV) a **zefektívnený postup vyhlasovania ÚEV za chránené územia**. V spojení s novelou zákona č. 326/2005 Z. z. o lesoch v znení neskorších predpisov došlo **k zosúladieniu postupov** týkajúcich sa primeraného posudzovania v otázke programov starostlivosti o lesy a náhodnej ťažby.

Graf 026 I Medzinárodné porovnanie podielu území Natura 2000 na celkovej výmere krajiny

Zdroj: EK (NATURA 2000 Barometer; EÚ-28)

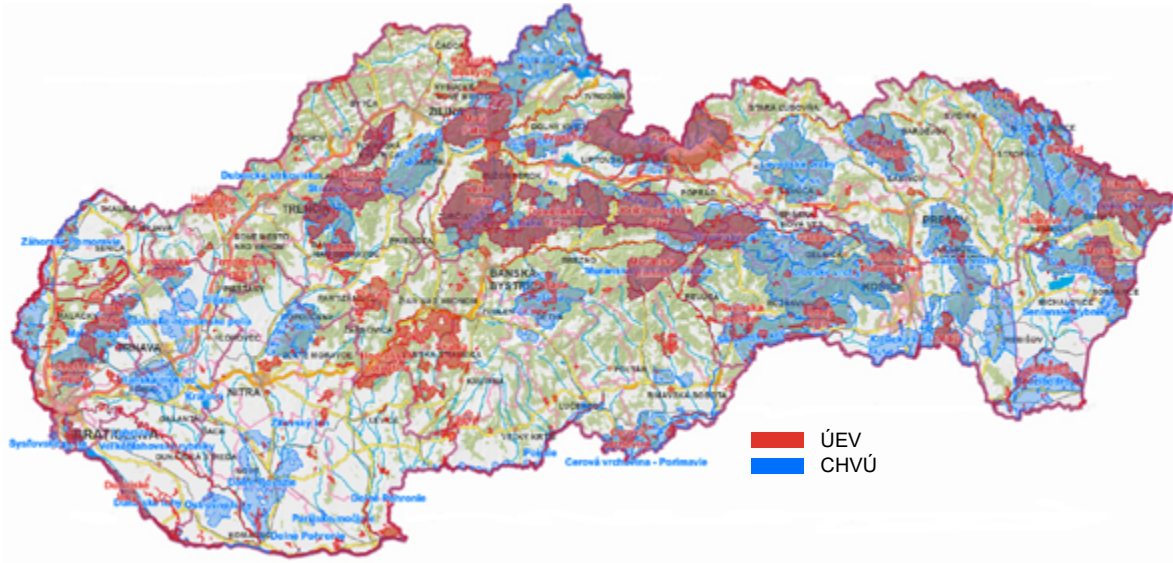
Poznámka:

Stav k roku 2019.

Územia európskeho významu (ÚEV)

- **Hranice** ÚEV sa v roku 2019 nemenili. **Podiel ÚEV** z rozlohy Slovenska je **12,56 %**, pričom priemer pre suchozemské ÚEV v celej EÚ je 13,84 % (podľa údajov EK z februára 2018). V rámci nich podiel **poľnohospodárskych pozemkov** činí **6,3 %** a podiel **lesných pozemkov 83,9 %** (497 tis. ha, čo je približne štvrtina výmery lesných pozemkov v SR);
- Aktualizovaný **národný zoznam ÚEV** (schválený uznesením vlády SR č. 239 zo 17. marca 2004, č. 577 z 31. augusta 2011 a č. 495 z 25. októbra 2017) **obsahuje** v súčasnosti **642 ÚEV**. ÚEV neprekrývajúce sa s územiaми národnej sústavy sú zväčša vyhlasované **v druhom stupni ochrany**;
- ŠOP SR v roku 2019 pokračovala v **príprave projektov ochrany pre vyhlásenie ÚEV**, ktoré sú úplne alebo čiastočne mimo národnej sústavy chránených území. Bolo vypracovaných a aktualizovaných **19 projektov ochrany**, z nich 8 bolo predložených do schvaľovacieho procesu na okresné úrady v sídle kraja;
- V roku 2019 **MŽP SR ukončilo konania na odstránenie rozporov** k prvým nariadeniam vlády, ktorými sa vyhlasujú ÚEV za chránené územia;
- V roku 2019 došlo aj k **aktualizácii predmetov ochrany ÚEV** a stanovili sa početnosti populácií druhov a výmery biotopov v týchto územiach. Doplnenie týchto údajov do databázy Natura 2000 (Standard Data Form) vyplynulo zo záverov bilaterálnych rokovaní s EK;
- Kvôli pretrvávajúcej nedostatočnosti vymedzenia ÚEV na Slovensku pre niektoré druhy a biotopy bolo realizované ich **mapovanie**.

Mapa 005 I Európska sústava chránených území – Natura 2000

Zdroj: ŠOP SR

Chránené vtáče územia (CHVÚ)

- Výmera CHVÚ v SR sa v roku 2019 nemenila, keďže všetkých **41 lokalít** už bolo vyhlásených (všeobecne záväznými právnymi predpismi). CHVÚ zberajú **26,16 %** SR (1 284 806 ha), v rámci nich **podiel poľnohospodárskych pozemkov** predstavuje **22,8 %** a podiel **lesných pozemkov 69,7 %**;
- MŽP SR v spolupráci so ŠOP SR a okresnými úradmi v sídle kraja koordinuje **proces dopracovania odborných návrhov programov starostlivosti (PS) o CHVÚ**, ako aj

proces ich prerokovania v zmysle zákona o ochrane prírody a krajiny i medzirezortného pripomienkového konania;

- V roku 2019 vláda SR **schválila 5 PS o CHVÚ** (Slovenský raj, Poľana, Chočské vrchy, Čergov, Strážovské vrchy), čím **celkový počet CHVÚ** so schválenými cieľmi a opatreniami ochrany prírody dosiahol **18** (zo spolu 41 CHVÚ). Išlo o rozlohou veľké CHVÚ, pričom 4 z nich sú vymedzené aj pre ochranu biotopov hlucháňa hôrneho.

Územia medzinárodného významu

V novele zákona o ochrane prírody a krajiny účinnej od roku 2020 bola (v § 28b) spresnená definícia území medzinárodného významu. Väčšina uvedených území je aj súčasťou ná-

rodnej sústavy CHÚ, ak tomu tak nie je, podľa § 28b ods. 3 by mali byť za chránené územie vyhlásené.

Európsky diplom Rady Európy pre chránené územie

- NPR Dobročský prales (1998),
- NP Poloniny (1998).

Obidve chránené územia opätovne získali v roku 2018 toto prestížne medzinárodné ocenenie na ďalšie desaťročné obdobie.

Biosférické rezervácie (v rámci Programu OSN Človek a biosféra - MaB)

- Biosférická rezervácia (BR) Poľana (1990), Slovensko/ Ukrajina),
- BR Slovenský kras (1977),
- BR Východné Karpaty (1998; trilaterálna BR: Poľsko/ Slovensko/
- BR Tatry (1992; bilaterálna BR: Poľsko/Slovensko).

Ramsarské lokality (v rámci Dohovoru o mokradiach majúcich medzinárodný význam predovšetkým ako biotopy vodného vtáctva, tzv. Ramsarský dohovor)

Tabuľka 018 I Ramsarské lokality v SR

Názov mokrade	Plocha (ha)	Okres	Dátum zapísania
1. Parížske močiare	184,0	Nové Zámky	2.7.1990
2. Šúr	1 136,6	Pezinok	2.7.1990
3. Senné - rybníky	425,0	Michalovce	2.7.1990
4. Dunajské luhy	14 488,0	Bratislava II, V, Senec, D. Streda, Komárno	26.5.1993
5. Moravské luhy	5 380,0	Bratislava IV, Malacky, Senica, Skalica	26.5.1993
6. Latorica	4 404,7	Michalovce, Trebišov	26.5.1993
7. Alúvium Rudavy	560,0	Malacky, Senica	17.2.1998
8. Mokrade Turca	750,0	Martin, Turčianske Teplice	17.2.1998
9. Pojplie	410,9	Levice, Veľký Krtíš	17.2.1998
10. Mokrade Oravskej kotliny	9 287,0	Námestovo, Tvrdošín	17.2.1998
11. Rieka Orava a jej prítoky	865,0	Dolný Kubín, Tvrdošín	17.2.1998
12. Domica	622,0	Rožňava	2.2.2001
13. Tisa	734,6	Trebišov	4.12.2004
14. Jaskyne Demänovskej doliny	1 448,0	Liptovský Mikuláš	17.11.2006
Spolu	40 695,8	0,8 % z územia SR	

Zdroj: ŠOP SR

Svetové prírodné dedičstvo UNESCO (v rámci Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva)

Svetové dedičstvo (SD) predstavuje jedinečnú hodnotu, ktorá presahuje národné hranice, je dôležitá pre súčasné a budúce generácie celého ľudstva a jeho permanentná ochrana má najvyššiu dôležitosť u medzinárodnej komunity ako celku.

Ochrana SD (kultúrneho, prírodného i zmiešaného) je zabezpečená prijatím **Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva** na generálnej konferencii UNESCO v Paríži v roku 1972, ktorý **SR ratifikovala** 15. 11. 1990.

V roku 2019 bol na 43. zasadnutí Výboru svetového dedičstva v Baku (Azerbajdžan) **rozšírený** Zoznam SD o **4 prírodné** a **1 zmiešanú** lokalitu.

Zoznam SD k roku 2019 obsahoval **1 121 lokalít** celého sveta, z toho 869 kultúrnych, 213 prírodných a 39 zmiešaných, zo **167 členských štátov** Dohovoru.

Celkovo sú do **Zoznamu svetového prírodného dedičstva (SPD)** zapísané za **SR dve lokality**:

- **Jaskyne Slovenského krasu a Aggteleckého krasu** (Berlín, 1995), ku ktorým v roku 2000 pribudla **Dobšinská ľadová jaskyňa** vrátane Stratenskej jaskyne a jaskyne Psie diery ako jedného jaskynného systému vo vrchu Duča (Cairns, 2000),
- **Staré bukové lesy a bukové pralesy Karpát a iných regiónov Európy** (Christchurch, 2007; rozšírenie v roku 2011 a 2017); spoločná lokalita 12 krajín Európy s celkovým počtom 82 komponentov. Zo SR ide o 4 lokality: Stuzica – Bukovské vrchy, Havešová, Rožok a Vihorlat.

Vláda SR uznesením č. 508 zo 14. októbra 2019 schválila návrh úpravy hraníc slovenskej časti lokality UNESCO Staré bukové lesy a bukové pralesy Karpát a iných regiónov Európy.

Mapa 006 | Svetové prírodné dedičstvo

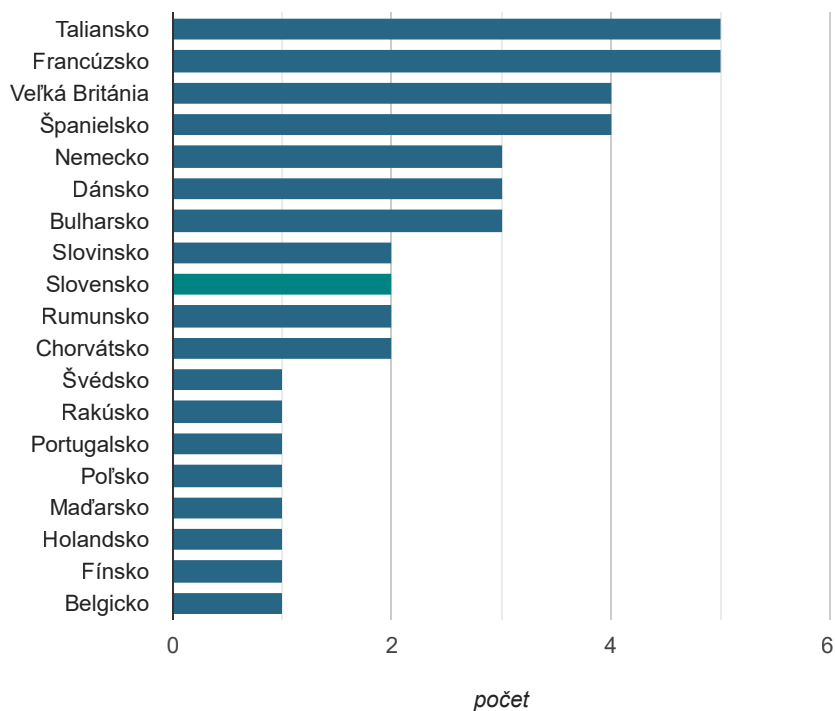

Zdroj: SAŽP

Medzi navrhované lokality, príp. zaradené do výberu na nomináciu do SPD k roku 2019 za SR patria:

1. **Gejzír v Herľanoch**
2. **Prírodná a kultúrna krajina v Dunajskom regióne** (predpokladaný spoločný návrh s Českom, Rakúskom a Maďarskom)
3. **Krasové doliny Slovenska** (doplnenie návrhu Rokliny Slovenského raja)
4. **Mykoflóra Bukovských vrchov**
5. **Prírodné rezervácie Tatier** (predpokladaný spoločný návrh s Poľskom)
6. **Originálne lúčne pasienky na Slovensku**

Graf 027 | Porovnanie počtu lokalít SPD v krajinách EÚ

Zdroj: UNESCO
 Poznámka:
 Stav k roku 2019.

Využitie vybraných ekonomických nástrojov

ŠOP SR posúdila **111 žiadostí o náhradu za obmedzenie bežného obhospodarovania lesných pozemkov v 78 maloplošných chránených územií** (vrátane A zón NP a CHKO) na výmere presahujúcej 10 548,2 ha. Okresné úrady v sídle kraja vydali v roku 2019 spolu **121 rozhodnutí**, pričom výška priznanej náhra-

dy dosiahla **3 266 862,06 eur**.

V rámci **predkupného práva štátu** v územiach s 3. až 5. stupňom ochrany v zmysle § 63 zákona o ochrane prírody a krajiny bolo v roku 2019 posúdených 21 žiadostí, **odkúpené** boli pozemky na výmere **31,5 ha**.

Starostlivosť o chránené územia

V roku 2019 bolo spracovaných 5 **botanických inventarizačných prieskumov** – v CHA Brvnište, PR Čikovská, PP Jazierske travertíny, PR Čertižianske lúky a na lokalite Čingovské hradisko.

Schválených bolo 8 **programov starostlivosti MCHÚ**, ktoré sú zároveň aj ÚEV. Bol dopracovaný aj návrh programu starostlivosti o NP Muránska planina, ktorý je zároveň programom starostlivosti o viaceré ÚEV a pre CHVÚ Muránska planina – Stolica. V roku 2019 vláda SR schválila **programy starostlivosti o 5 CHVÚ** – Slovenský raj, Poľana, Chočské vrchy, Čergov a Strážovské vrchy.

V roku 2019 prebehol podrobný prieskum **zariadení ochrany**

prírody v správe ŠOP SR. Vyradené boli niektoré nefunkčné zariadenia, zariadenia mimo prevádzky alebo zariadenia, ktoré neboli vo vlastníctve ŠOP SR. Z jej evidencie tak bolo vyradených 9 náučných chodníkov, čím mala k roku 2019 v správe spolu **61 náučných chodníkov**.

V rámci **náučných lokalít (NL)** pribudli 2 NL v NP Slovenský kras: NL Zelený chodník – Stacionár Drienovec a NL Hrhovské rybníky. V NP Slovenský raj bol doplnený náučný areál Dedinky o ďalšie interaktívne prvky. Celkovo bolo k roku 2019 evidovaných **42 NL** v správe ŠOP SR.

Počet **informačných stredísk ochrany prírody (ISOP)** k roku 2019 predstavoval **13**, nakoľko v roku 2019 nepribudlo žiadne ISOP.

Ochrana jaskýň

V roku 2019 **neboli vyhlásené** nové ochranné pásma jaskýň, **pribudla 1 nová** verejnosti voľne prístupná jaskyňa (Jazvinska jaskyňa). **Vybudovalo sa 5 nových uzáverov** do jaskýň a vykonali sa **opravy 4 poškodených uzáverov** jaskýň. Jaskyne Hatinská, Nyáryho, Kamenná pivnica a priepasť Zvonica na Plešiveckej planine boli **vyčistené** od komunálneho odpadu. ŠOP SR, Správa slovenských jaskýň **prevádzkovala 13 sprístupnených** jaskýň, ďalších 5 sprístupnených jaskýň bolo prevádzkovaných **v nájme** a prevádzkovanie jaskyne Morské

oko bolo pozastavené.

K roku 2019 bolo celkovo v SR **evidovaných 7 479 jaskýň**, ktoré sú zároveň podľa zákona o ochrane prírody a krajiny aj prírodnými pamiatkami. Z nich **44 najvýznamnejších** bolo zaradených medzi **národné prírodné pamiatky**. **Sprístupnených je 19 jaskýň**, celkový počet **verejnosti voľne prístupných jaskýň** predstavuje **45 jaskýň** a celkový počet **jaskýň s vyhláseným ochranným pásmom** je 20.

EKOSYSTÉMOVÉ SLUŽBY

Envirostratégia 2030 zaväzuje vládu SR „ohodnotiť a udržateľne využívať ekosystémové služby“.

Ekosystémové služby (ES) predstavujú prínosy a úžitky, ktoré ľuďom poskytujú ekosystémy. Envirostratégia 2030 si do roku 2030 vytýčila cieľ, že sa na všetky ES bude prihliadať rovnocenne a budú sa zohľadňovať aj v národnom systéme účtovníctva. ES budú ohodnotené a kvantifikované a brané do úvahy pri investíciách a tvorbe politik, ako aj pri posudzovaní vplyvu činností na životné prostredie. Podporí sa tiež tvorba komplexného systému hodnotenia ES a ich udržateľného využívania a zväžia sa možnosti ich speňaženia. Platby za ES vytvoria dostatočnú motiváciu na ich zachovávanie.

Koncepcia ES a príslušné ciele boli definované aj **na európskej úrovni**. Stratégia v oblasti biodiverzity vyzvala členské štáty EÚ, aby s pomocou EK mapovali a hodnotili stav ekosystémov a ich služieb (tzv. MAES proces), vrátane posúdenia ich ekonomickej hodnoty a podpory integrácie týchto hodnôt do účtovných a reportovacích systémov na úrovni EÚ a na národnej úrovni do roku 2020. Na globálnej úrovni sa

hodnoteniu ekosystémov a ES venuje Medzivládna platforma pre biodiverzitu a ekosystémové služby (IPBES).

Na Slovensku sa v predchádzajúcom období realizovali napríklad odhady ES národných parkov Veľká Fatra, Slovenský raj a Muránska planina a prieskum ochoty platiť za návštevu Tatranského národného parku.

V roku 2019 prebiehali čiastkové práce na celonárodnom hodnotení ES a publikovaný bol **Katalóg ekosystémových služieb Slovenska**. Podáva súhrn dostupných teoreticko-metodických poznatkov a predstavuje zistenia prvej fázy komplexného hodnotenia ES. Obsahom publikácie je pilotné hodnotenie dôležitých ES, ktorých bolo pre územie Slovenska vybraných celkovo 18 – 5 produkčných, 10 regulačných/podporných a 3 kultúrne. Výsledkom hodnotenia je relatívna stupnica vyjadrujúca vhodnosť územia na poskytovanie danej ES v rámci celého Slovenska. Stupnicu je možné v budúcnosti nahradiť konkrétnymi biofyzikálnymi jednotkami alebo monetárnymi hodnotami na základe špecializovaných výskumov alebo metódy prenosu hodnôt.

Tieto čiastkové práce vyústili do príprav publikácie **Hodnota ekosystémov a ich služieb na Slovensku**, ktorá bude publikovaná v roku 2020. V kontexte celého územia SR ide o prvé hodnotenie jednotlivých ekosystémov, a to z kvalitatívneho (biofyzikálneho) aj kvantitatívneho (monetárneho) hľadiska. Dôležitým

krokom pre hodnotenie ES bolo vytvorenie **mapy a databázy ekosystémov Slovenska**. Hodnotí kapacitu našich ekosystémov poskytovať vybraných 11 regulačných, 10 produkčných a 2 kultúrne služby a zároveň produkciu týchto 23 ES.

SCENÁRE PRE PRÍRODU SLOVENSKA DO ROKU 2050

V roku 2019 sme si pripomínali 100. výročie štátnej ochrany prírody na Slovensku. V spolupráci MŽP SR, SAŽP, ŠOP SR, Prognostického ústavu SAV, Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, Ústavu krajinnej ekológie SAV a niektorých ďalších expertov boli pripravené scenáre vývoja prírody v nasledujúcich desaťročiach (do roku 2050).

Kam smeruje príroda Slovenska v dlhodobjšom horizonte a aké máme alternatívy? Na tieto otázky odpovedá prípravná publikácia. Scenáre pre prírodu poskytujú konštruktívny vstup do spoločenskej debaty, a zároveň sú prípravou pre strategickú diskusiu o príslušných globálnych, európskych a národných politikách po roku 2020. Nezameriavajú sa len na úzko poňatú tému ochrany prírody, ale aj širšie vzťahy v životnom prostredí, ktorého je človek súčasťou. Dôležitou súčasťou celého procesu u nás boli tri participatívne workshopy za účasti rôznych zainteresovaných skupín zamerané na prípravu a diskusiu o jednotlivých scenároch.

Hlavným výstupom bolo vypracovanie základného scenára

(BAU – Business as Usual) a štyroch alternatívnych scenárov možných vývojových trajektórií pre prírodu Slovenska (Tradičie, Biodiverzita, Ekonomika, Inovácie). Predkladané scenáre predstavujú štyri možné perspektívy, z ktorých každá skúma alternatívny budúci stav prírody, ale aj sociálno-ekonomické faktory, ktoré k nemu môžu viesť. Cieľom publikácie bolo tiež poskytnúť relevantné informácie a podnety pre budúcu agendu v rámci verejných politik v oblasti biodiverzity po roku 2020. Rozšírenie konceptu prírody môže viesť k väčšej angažovanosti občianskeho, akademického a podnikateľského sektora v úsilí prospešnom pre prírodu a následne pre celú spoločnosť.

Úvodná časť publikácie popisuje východiská, ďalšia metodické prístupy. Nasledujúca kapitola je venovaná základnému scenáru. Pozostáva z popisu vývoja v rámci súčasných trendov, analýzy silných a slabých stránok, opisu stavu prírody v takto predpokladanom vývoji. Ďalej sú identifikované hnacie sily, dôsledky pre jednotlivé sektory a hodnotenia možných interakcií medzi jednotlivými faktormi. Nasledu-

jú kapitoly, ktoré predstavujú štyri alternatívne scenáre do roku 2050. Pracujú tiež s analýzami silných a slabých stránok a opismi stavu prírody. Súčasťou analýzy je identifikácia hnacích síl a dopady na jednotlivé sektory. Všetky scenáre majú naratívny opis a sú ilustrované piatimi rôznymi vizualizáciami prírody v roku 2050.

Kapitola venovaná výzvam pre tvorbu strategických dokumentov po roku 2020 prepája výzvy, ktorým čelí biodiverzita, so želanou budúcnosťou a načrtáva spôsoby riešenia rozporov medzi súčasnými trendami a víziami zachovania prírody a manažmentu krajiny. Záverečná časť publikácie obsahuje stručný slovník pojmov, ktoré sa najčastejšie vyskytujú v oblasti strategických výhľadových štúdií.

Základný scenár (BAU) do roku 2050 predpokladá, že v globálnych, európskych a národných ekonomických a sociálnych trendoch (a megatrendoch), ako aj v súvisiacich prioritách ľudí sa nevyskytnú výrazné zmeny a zvraty. Starostlivosť o prírodu a jej zdroje a trendy v technológiách, hospodárstve, demografii alebo politikách nebudú meniť súčasnú trajektóriu, môže však dôjsť k ich zrýchleniu alebo spomaleniu. V oblasti biodiverzity to predpokladá ďalšie postupné zhoršovanie stavu, čo vedie k ohrozeniu základov hospodárstva, kvality života a zdravia. Nepredpokladajú sa zásadnejšie zmeny smerom k udržateľnému životu, najmä zmeny vo vzorcoch výroby a spotreby.

Scenár č. 1: Tradície. Príroda ako zdroj kultúrnej identity – sa odvíja od narastajúcej potreby kultúrnej identity a väčšej identifikácie ľudí s miestom, kde žijú. Spoločnosť tu oceňuje tradičné typy kultúrnej krajiny, iniciatívne sú miestne komunity, občianske skupiny, farmári a podnikatelia, ktorým záleží na vytváraní prírodného prostredia.

Obrázok 1. Znáznornenie prírody v scenári Tradície

„Príroda je využívaná a tvorená tak, aby prispievala k dobrému a udržateľnému životu a poskytovala prostredie pre miestny rozvoj územia, vytváranie pracovných príležitostí, výrobu regionálnych produktov i pre rekreáciu (cyklistika, turistika). Obnovujú sa spustené kultúrne objekty (napr. hrady).“

Scenár č. 2: Biodiverzita. Návrat k divokej prírode – kladie do popredia význam nenarušenej (divokej) prírody pre jednotlivca a spoločnosť, je podmienený celospoločenskou zmenou hodnotových orientácií a rozvojových cieľov a prináša aj veľké zmeny využívania krajiny na celom území Slovenska.

Obrázok 2. Znáznornenie prírody v scenári Biodiverzita

„Vytváranie siete prírodných území – rozsiahle bezzásahové chránené územia prepojené biokoridormi (prírodné koridory pre voľne žijúce suchozemské a vodné živočíchy). Tieto územia sú bez hospodárskych aktivít s využitím jemných foriem turizmu.“

Scenár č. 3: Ekonomika. Príroda v prostredí voľného trhu – je silne antropocentrický. Príroda je v ňom podriadená ekonomickým záujmom a životnému štýlu ľudí, pričom ochrana prírody sa riadi kalkuláciou ekonomických nákladov a výnosov, aplikovaním trhových princípov a ekonomických nástrojov.

Obrázok 3. Znáznornenie prírody v scenári Ekonomika

„Krajina je ovplyvnená hospodárskou činnosťou. Existuje základná sústava chránených území, ale ostatné oblasti sú intenzívne využívané. Preferované sú priame ekonomické prínosy z prírody a jej zdrojov (napr. všetky druhy turizmu, ťažba dreva).“

Scenár č. 4: Inovácie. Smart využitie ekosystémových služieb – jeho základom je udržateľné využívanie prírody a ekosystémových služieb. Spoločnosť je zelenšia a udržateľnejšia, investuje do výskumu a inovácií a zohľadňuje externé náklady súvisiace s výrobou a spotrebou.

Obrázok 4. Znáznornenie prírody v scenári Inovácie

„Príroda sa využíva udržateľne. Rozloha prírodných území sa zväčšila a ich funkciou je predovšetkým plniť lokálny dopyt po ekosystémových službách. Cielene sa budujú prvky zelenej a modrej infraštruktúry v urbánnej aj vidieckej krajine a obnovujú sa ekosystémy.“

Rôzne scenáre pre prírodu Slovenska by mali slúžiť ako základ na prípravu argumentov a ako zdroj inšpirácie. Nemali by však byť považované za plány do budúcnosti, ani za plnohodnotné spektrum, ktoré by zachytávalo reprezentatívny súbor možných a želaných budúcností. Výzvou do budúcnosti bude skôr prekročiť rámec týchto prístupov a kombinovať ich tak, aby záujem a starostlivosť o prírodu mohli byť prepojené s ďalšími spoločenskými cieľmi a aby politiky v oblasti ochrany prírody mali podporu širokej spoločnosti a pomohli plniť ciele do rokov 2030 až 2050. Pohľad na tieto scenáre a spôsoby, akými sa stavajú k výzvam v politikách v oblasti ochrany prírody, nás priviedol k viacerým témam, ktoré by mali byť predmetom diskusie s cieľom získať pre politiku ochrany prírody podporu širokej verejnosti. Len dobre ciele polit-

tiky zamerané na kritické oblasti, druhy a ekosystémové služby, pomôžu zabrániť najnebezpečnejším následkom na ľudí a spoločnosť z dôvodu úbytku biodiverzity v blízkej budúcnosti. Stratégia pre biodiverzitu sa bude musieť zaoberať širšími vzťahmi medzi biodiverzitou a ďalšími spoločenskými a ekonomickými procesmi, menovite transformáciou hospodárskeho sektora na dosiahnutie udržateľného rozvoja v rámci environmentálnych možností našej planéty.

Globálna pandémia vírusu SARS-CoV-2, ktorý spôsobuje ochorenie COVID-19, predstavuje jedno z konkrétnych rizík a megatrendov, ktoré sa stávajú realitou. Vznik pandémie sa dáva do súvislosti s vysokou koncentráciou ľudí v mestách a rastie so zmenou klímy a zvyšujúcou sa mobilitou ľudí a tovaru, pričom v rámci strategického výhľadu s nimi musíme pracovať. Najväčšou divokou kartou (udalosť s nízkou pravdepodobnosťou, ale veľkými následkami) je však to, ako sa zmení svet po skúsenosti s touto pandémiou a ku ktorému scenáru sa celá spoločnosť a príroda Slovenska budú bližieť.

EURÓPSKY DOHOVOR O KRAJINE

Európsky dohovor o krajine (EDoK) je jedným z **dohovorov Rady Európy**, ktorého **cieľom** je ochrana, manažment a plánovanie krajiny a organizovanie európskej spolupráce v tejto oblasti. Dohovor priniesol prevratný pohľad na skutočnosť, že krajina tvorí kľúčový prvok priaznivých podmienok pre život jednotlivca i spoločnosti v celoeurópskom priestore. K 31. 12. 2019 **pristúpilo k dohovoru 41 členských krajín** Rady Európy, 40 z nich ho ratifikovalo a následne v nich vstúpil do platnosti. Na Slovensku platí od 1. decembra 2005.

Kompetentným orgánom pre koordináciu, riadenie plnenia záväzkov a koordinovanie spolupráce s dotknutými rezortmi v rámci implementácie dohovoru v SR je **MŽP SR**. Podpora implementácie EDoK na Slovensku je orientovaná do **štyroch hlavných pilierov**: inštitucionálna podpora, propagácia, spolupráca a odborná podpora.

Vyhodnotenie implementácie Európskeho dohovoru o krajine v roku 2019

Na podporu prezentácie úspešných aktivít smerujúcich k ochrane, manažmentu a plánovaniu krajiny udeľuje SR od roku 2010 v dvojročnom cykle **Cenu Slovenskej republiky za krajinu**, ktorá je čestným vyznamenaním pre organizácie ideovo, tematicky a prakticky prispievajúcich k implementácii EDoK na národnej úrovni. Vyhlasovateľom ceny je MŽP SR a úlohu národného koordinátora zabezpečuje SAŽP. Súčasťou implementácie dohovoru je aj manažment nominácie zástupcu SR v **Cene Rady Európy za krajinu**. Na základe výsledkov piateho ročníka **v roku 2018 získal nomináciu SR na účasť v Cene Rady Európy za krajinu 2018/2019** laureát národného kola – **občianske združenie KALVÁRSKY FOND**. Projekt „Barokový krajinný areál s architektonickým komplexom Kalvárie na vrchu Scharffenberg v Banskej Štiavnici“ bol

v januári 2019 nominovaný prostredníctvom stálej misie SR pri Rade Európy v Štrasburgu. Súčasťou nominačného dokumentu bol aj 15 minútový film o poslaní a výstupoch projektu, ktorý zabezpečovala SAŽP. Cenu Rady Európy za krajinu 2018/2019 získal spomedzi 23 krajín švajčiarsky projekt „Renaturalizácia vodného toku Aire“. Ďalší ročník Ceny SR za krajinu bude realizovaný v roku 2020.

Viac informácií o európskej cene nájdete na <https://www.coe.int/en/web/landscape/landscape-award-alliancea> národnej cene na <http://www.cenazakrajinu.sk/>.

Vo februári 2019 Vláda SR schválila Protokol, ktorým sa **mení a dopĺňa EDoK. Na medzinárodnej úrovni** sa v roku 2019 uskutočnili stretnutia, na ktorých participovalo aj MŽP SR (14. – 15. 3. 2019, Sevilla, Španielsko – pracovné stretnutie s názvom „Voda, krajina a obyvateľstvo v boji proti globálnym zmenám“ a 6. – 7. 5. 2019, Štrasburg, Francúzsko – 10. konferencia Rady Európy ohľadom implementácie EDoK).

V rámci podpory dohovoru a výmeny poznatkov v procese starostlivosti o krajinu v SR sa v roku 2019 uskutočnilo viacero odborných podujatí. Jedným z nich bol v poradí už **XI. ročník Informačného dňa k EDoK** v priestoroch Slovenskej lesníckej a drevárskej knižnice pri TU vo Zvolene. Nosným odborným podujatím roka bol **XXIII. ročník konferencie KRAJINA – ČLOVEK – KULTÚRA** s podtitulom „Človek v krajine – stopy človeka v krajine“, ktorý sa uskutočnil 30. – 31. mája 2019 v Banskej Bystrici a jeho cieľom bolo vytvorenie platformy pre výmenu skúseností z uplatňovania integrovaného prístupu k ochrane prírodného a kultúrneho dedičstva ako neoddeliteľných hodnôt, poskytnúť priestor na prezentáciu úspešných realizácií zameraných na zachovanie hodnôt krajiny a záchranu významných lokalít a objektov.

RÁMCOVÝ DOHOVOR O OCHRANE A TRVALO UDRŽATEĽNOM ROZVOJI KARPÁT

Rámcový dohovor o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát (tzv. **Karpatský dohovor**) bol prijatý a podpísaný siedmimi stredoeurópskymi a východoeurópskymi krajinami (Česko, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko, Srbsko, Slovensko a Ukrajina) v máji 2003 v Kyjeve a do platnosti vstúpil v roku 2006. **Cieľom** dohovoru je zabezpečiť spoluprácu jednotlivých zmluvných strán a komplexný prístup pri ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát.

V rámci plnenia úloh vyplývajúcich z Karpatského dohovoru sa o. i. **v roku 2019** konali medzinárodné stretnutia, ako napr. aktívna účasť na prvom seminári k výchove pre udržateľný rozvoj, 9. zasadnutie Pracovnej skupiny pre trvalo udržateľnú dopravu a medzinárodná konferencia o konektivitve prírodnej infraštruktúry (Budapešť, Maďarsko), 9. a 10. zasadnutie Pracovnej skupiny pre biodiverzitu (Ostrava, ČR / Coltesti, Rumunsko), 7. zasadnutie Pracovnej skupiny pre udržateľné obhospodarovanie lesov (Zvolen, SR), 6. zasadnutie Pracovnej skupiny pre zmenu klímy (Budapešť, Maďarsko), 10. za-

GEOPARKY

Geoparky predstavujú územia vedeckej dôležitosti nielen z aspektu geologického, ale aj z hľadiska ich archeologickej, montanistickej, kultúrno-historickej či etnografickej osobitosti európskeho významu. Okrem potenciálu pre vedecký výskum, zameraný na environmentálnu oblasť vrátane vzdelávania, môžu byť významným aspektom pre miestny rozvoj smerujúci k novým ekonomickým a kultúrnym aktivitám regiónu, paralelne s úsilím ochrany a zachovania geologického bohatstva Slovenska.

SR sa geoparkom venuje od roku 2002, pričom im svoju systematickú podporu vyjadrila schválením „**Návrhu koncepcie geoparkov SR**“ v roku 2008 a následne jej aktualizáciou v roku 2015 (koncepcia), ako aj prijatím „**Akčného plánu pre implementáciu opatrení na zabezpečenie realizácie aktualizovanej Koncepcie geoparkov SR**“.

V zmysle koncepcie a v súlade s usmernením UNESCO bola tiež v roku 2015 konštituovaná „**Medzirezortná komisia Sieť geoparkov Slovenskej republiky**“ (komisia) so štatútom poradného orgánu ministra životného prostredia SR, ktorá zároveň plní úlohy národnej komisie pre geoparky a reprezentuje riadiaci výbor „**Sieť geoparkov SR**“ (sieť) vyhlásenej v roku 2016.

V roku 2019 boli na Slovensku prevádzkované **tri územia geoparkov**, ktorým bol v roku 2016 udelený titul **Geopark Slovenskej republiky** (GSR). Išlo o:

- **Banskoštiavnický** (BŠG),
- **Banskobystrický** (BBG) a

sadnutie Implementačnej komisie Karpatského dohovoru. V roku 2019 prebiehala tiež spolupráca na príprave Strategického akčného plánu pre implementáciu Protokolu o udržateľnej doprave a pripomienkovanie Strategického akčného plánu pre implementáciu Protokolu o trvalo udržateľnom obhospodarovaní lesov Karpatského dohovoru. Boli spracované a predložené Sekretariátu dohovoru podklady o stave a monitorovaní veľkých šeliem na Slovensku. Experti spolupracovali na príprave návrhu Medzinárodného akčného plánu pre veľké šelmy v Karpatoch. Na Správe NAPANT boli vykonávané aktualizácie zoznamu endemických druhov Karpát a distribúcie jednotlivých taxónov.

V rámci **Karpatskej sústavy chránených území CNPA** sa o. i. spolupracovalo na projekte Interreg DTP Seed Money: Three Networks, Two Macroregions and One Vision. Pracovalo sa tiež na príprave aktualizácie monitorovacieho nástroja CPA-METT a niektoré správy chránených území vyplnili dotazník o efektívnosti manažmentu chránených území CPAMETT.

- cezhraničný slovensko-maďarský **Novohradský** geopark (NNG) s medzinárodným názvom Novohrad-Nógrád UNESCO geopark, ktorý sa stal v roku 2010 členom Európskej siete geoparkov (EGN) a Globálnej siete geoparkov UNESCO (GGN).

Popri týchto troch geoparkoch sa na viacerých potenciálnych územiach Slovenska realizovali aktivity, ktoré by v budúcnosti mohli viesť k vytvoreniu ďalších geoparkov (najmä v území Malých Karpát a Zemplína).

Aktivity v územiach GSR boli **v roku 2019** sústredené hlavne na podporu ich rozvoja a budovania, najmä prostredníctvom spolupráce a koordinácie riadenia, koncepcnej činnosti, realizácie environmentálno-edukačných, propagačných aktivít, prípravy odborných materiálov, nástrojov pre udržateľnosť geoparkov SR a medzinárodnú spoluprácu s vybranými geoparkmi ČR.

Pre potreby všetkých GSR boli zrealizované terénne prieskumy so **spracovaním výstupných máp** v prostredí Arc-Map. Pre potreby NNG bola vykonaná príprava na vytýčenie **štyroch náučno-turistických trás** (Fiľakovské skalky, Šiatorská Bukovinka, Stará Bašta - Pohanský hrad - Rybník, Belina). Pre BBG bola zrealizovaná terénna rekognoskácia zameraná na **mapovanie vybraných prvkov jeho informačného systému** (vstupné brány a smerové infotabule k významným geologickým a kultúrno-historickým objektom). V spolupráci s OZ LIBETHA bola počas stretnutia banských miest a obcí Slovenska v Ľubietovej zrealizovaná **konferencia „Európske montánne dedičstvo“**.

ÚZEMNÉ PLÁNOVANIE

Základným územnoplánovacím dokumentom SR je **Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001**, ktorá bola aktualizovaná v roku 2010. Na úrovni regiónov majú všetky samosprávne kraje platné územné plány, ktoré podľa potreby priebežne aktualizujú v súlade s ustanoveniami stavebného zákona. Ministerstvo dopravy a výstavby SR podporuje od roku 2006 každoročne obce poskytovaním dotácií na spracovanie územnoplánovacích dokumentácií obcí podľa zákona č. 226/2011 Z. z. o poskytovaní dotácií na spracovanie územnoplánovacej dokumentácie obcí.

Pre rok **2019** bola **poskytnutá dotácia** pre 77 obcí vo výške **609 942,98 eur**.

Tabuľka 019 I Stav územnoplánovacej dokumentácie podľa jednotlivých krajov

Kraj	Celkový počet obcí	Počet schválených plánov obcí a miest, ich zmien a doplnkov			
		2016	2017	2018	2019
Bratislavský	73	9	8	14	3
Trnavský	251	49	47	45	33
Trenčiansky	276	28	26	32	26
Nitriansky	354	31	20	19	19
Banskobystrický	516	31	25	23	30
Žilinský	315	44	36	27	25
Prešovský	665	58	61	39	43
Košický	440	25	41	40	32
Spolu	2 890	275	264	239	211

Zdroj: MDV SR